

Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland 2014

(economische effectberekening, cijfers 2013)

FLEVOLAND. AVONTUURLIJK DICHTBIJ.
www.ookflevoland.nl

Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland 2014

In opdracht van:

Toerisme Flevoland
Het Ravellijn 1
8233 BR Lelystad
0320-286 752
info@toerismeflevoland.nl
www.toerismeflevoland.nl

PROVINCIE FLEVOLAND

Provincie Flevoland
Visarenddreef 1
8232 PH Lelystad
0320 – 265 265
info@flevoland.nl
www.flevoland.nl

Opdracht: Onderzoek naar de (ontwikkeling van de) omvang en de economische betekenis van de toeristisch-recreatieve sector in Flevoland.

Uitgevoerd door:

ZKA Consultants & Planners
Biesbosweg 16c
5145 PZ Waalwijk
088-2100 250
e-mail: info@zka.nl
www.zka.nl

Uitgave: Juli 2014

Aan deze monitor is bijgedragen door: provincie Flevoland, gemeente Almere, gemeente Dronten, gemeente Lelystad, gemeente Noordoostpolder, gemeente Urk, gemeente Zeewolde, RECRON, Koninklijke Horeca Nederland, HISWA en alle meewerkende toeristisch-recreatieve bedrijven.

Bij het samenstellen van deze rapportage is de grootste zorgvuldigheid betracht, ZKA Consultants & Planners is echter niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade als gevolg van de aangeboden informatie.

VOORWOORD

Ruim 50.000 bedrijven bieden werk en inkomen aan circa 413.000 Nederlanders met zo'n 255.000 fulltime banen. De gastvrijheidseconomie verdient voor Nederland jaarlijks minimaal 37 miljard euro, en is daarmee de zesde grootste sector in Nederland. Ook voor Flevoland is de vrijetijdssector belangrijk. Een sector die ook een essentiële bijdrage levert aan een aantrekkelijk woon- en leefomgeving, voor nu en in de toekomst. En een sector die al 10 jaar substantieel groeit in Flevoland!

In tijden waar het economisch tegenzit denkt de consument twee keer na voordat ze geld uitgeeft. Dit heeft uiteraard consequenties voor de sector, specifiek voor de horeca en de dagjes uit. Dit neemt niet weg dat we tevreden zijn met de cijfers van 2013.

Een groei van 4% in overnachtingen, vooral gerealiseerd omdat bedrijven zoals Landal Waterparc Veluwemeer de verblijfs capaciteit vergroot hebben, is een prachtig resultaat. Maar ook het feit dat de middelgrote en kleinere attracties, zoals bijvoorbeeld het heropende Aviodrome en Meerzoo, steeds vaker worden bezocht. Bovendien is het aantal de natuurgerichte recreanten in Flevoland, mede dankzij de populaire film De nieuwe Wildernis, flink gestegen. De dagrecreatieve bedrijven hebben een groei van 1,3% in bestedingen weten te realiseren. En dat is knap ondernemerschap!

Blijven investeren in de vrijetijdssector zal resulteren in een aantrekkelijker Flevoland voor bewoners en bezoekers. En deze aantrekkelijkheid zal zich zeker vertalen in mooie cijfers, ook voor in de toekomst!

Jan Nico Appelman
Gedeputeerde Economische Zaken, Arbeidsmarktbeleid en onderwijs
Provincie Flevoland

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	1
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Leeswijzer	5
2. ONDERZOEKSVERANTWOORDING	6
2.1. Inleiding	6
2.2. Afbakening	6
2.3. Wijze van dataverzameling	7
3. VERBLIJFSTOERISME	9
3.1. Inleiding	9
3.2. Bevindingen per sector	9
3.3. Omvang en ontwikkeling verblijfstoerisme	11
3.4. Achtergrondkenmerken verblijfstoerisme	14
4. DAGRECREATIE	18
4.1. Inleiding	18
4.2. Bevindingen per sector	18
4.3. Omvang en ontwikkeling dagrecreatie	22
4.4. Achtergrondkenmerken dagrecreatie	24
5. ECONOMISCHE BETEKENIS TOERISME EN RECREATIE	26
5.1. Inleiding	26
5.2. Economische betekenis toerisme en recreatie Flevoland	26
5.3. Economische betekenis per gemeente	29
5.4. Ontwikkeling economische betekenis	31

SAMENVATTING

Deze monitor Toerisme en Recreatie Flevoland geeft inzicht in de economische betekenis van de sector recreatie en toerisme in Flevoland in 2013 en de ontwikkeling daarvan tussen 2012 en 2013. Deze periodieke meting is uitgevoerd in opdracht van de Provincie Flevoland en Toerisme Flevoland.

A. Aanbod

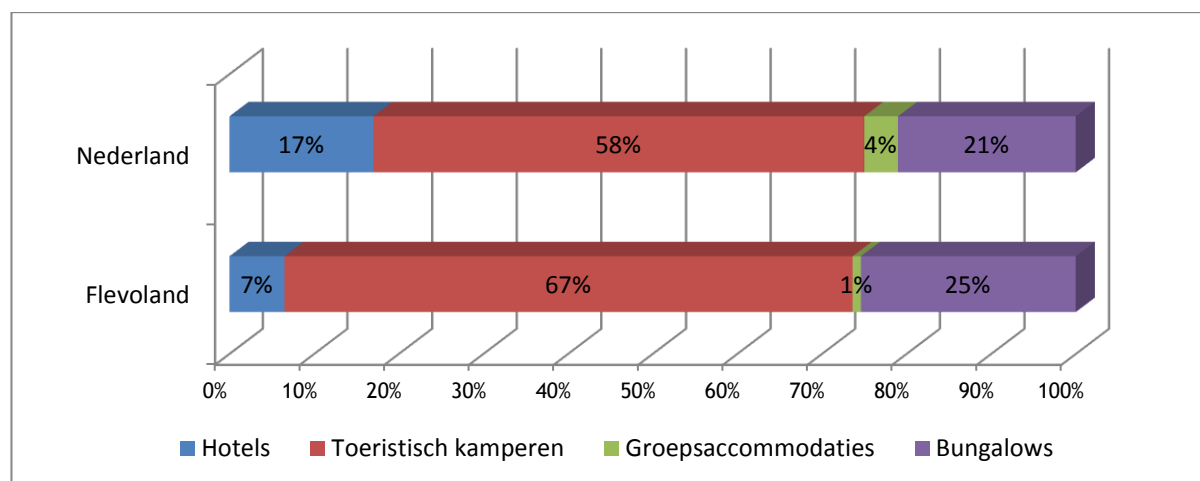
174 verblijfstoeristische bedrijven met ruim 37.500 toeristische slaapplekken

Flevoland telde 174 verblijfstoeristische bedrijven in 2013. Uitgedrukt in slaapplekken bestaat dit aanbod uit circa 37.500 toeristische slaapplekken (zie onderstaande tabel). Een relatief groot aantal toeristische slaapplekken bevindt zich in de kampeer- en bungalowsector.

	Aantal slaapplekken Flevoland	Aandeel slaapplekken Flevoland (%)
Hotels standaard	229	1%
Hotels middenklasse/luxe	1.757	5%
Reguliere campings - toeristisch	19.285	51%
Minicampings	1.195	3%
Groepsaccommodaties	300	1%
Bungalows	7.749	21%
Jachthavens-passanten	7.060	19%
Totaal	37.575	100%

Structuur verblijfstoerisme: kampeeraanbod in Flevoland bovengemiddeld

Uit de verdeling van het aanbod naar type accommodatie (zie onderstaand, exclusief de jachthavens) blijkt dat de kampeer- en bungalowsector naar verhouding groot zijn in Flevoland. Met name kampeeraanbod komt in Flevoland meer dan gemiddeld voor (vergeleken met de landelijke structuur). Verder valt op dat de hotelsector een kleiner aandeel in het aanbod in Flevoland heeft dan landelijk.

B. VRAAG

Ruim 2,3 miljoen overnachtingen in 2013, groei van 4%

- In totaal vonden in 2013 ruim 2,3 miljoen overnachtingen plaats in Flevoland. Ruim de helft van dit aantal overnachtingen vond plaats in de bungalowsector;
- Ruim 75% van de overnachtingen vond plaats in de gemeenten Dronten (33%) en Zeewolde (44%);
- Ten opzichte van 2012 groeide het aantal overnachtingen met 4%;
- Het aantal overnachtingen in de kampeersector, hotels en bungalows groeide met respectievelijk 7%, 5% en 4% (conform de landelijke tendens);
- Deze stijging is bij de campings en de hotels met name veroorzaakt door een stijging van de bezettingsgraad. Bij de bungalows ligt een groei van het aanbod ten grondslag aan deze groei (bezetting gelijk).

	2012	2013	Ontwikkeling 2012-2013 (%)
Hotels/pensions standaard	13.280	13.774	+4%
Hotels middenklasse/luxe	301.904	316.863	+5%
Campings toeristisch	614.061	656.435	+7%
Minicampings	14.159	13.406	-5%
Groepsaccommodaties	18.987	15.723	-17%
Bungalows	1.152.666	1.202.672	+4%
Watersport passanten	125.527	121.761	-3%
Totaal	2.240.584	2.340.635	+4%

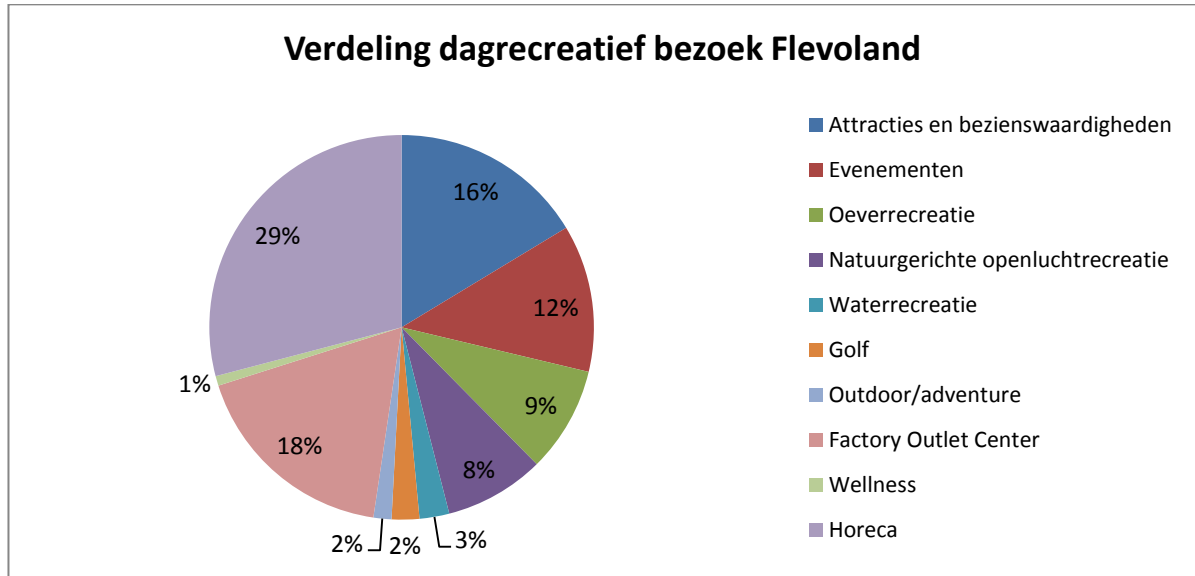
Dagtoerisme licht gedaald, forse groei attracties en natuurgerichte openlucht recreatie

- Het aantal dagrecreatieve bezoeken in 2013 in Flevoland komt uit op circa 12,4 miljoen;
- De gemeente Almere en Lelystad zorgen voor ruim 60% van de dagrecreatieve bezoeken;
- Ten opzichte van 2012 is dit totale aantal bezoeken licht gedaald (-2%). Een groot deel van deze afname kan verklaard worden door daling van het aantal horecabezoeken. Als deze categorie buiten beschouwing wordt gelaten blijkt sprake te zijn van een groei van 1,3%;
- Met name in de categorieën kleine/middelgrote attracties (+15%), natuurgerichte openlucht recreatie (+18%) en bezoek aan outdoor bedrijven (+8-10%) is een stijging zichtbaar.

	2012	2013	Ontwikkeling 2012-2013 (%)
Grote attracties	810.906	800.000	-1%
Kleine en middelgrote attracties	637.997	731.224	+15%
Musea en bezienswaardigheden	515.929	494.649	-4%
Evenementen laag/middel	1.238.179	1.214.650	-2%
Evenementen hoog	327.000	319.500	-2%
Oeverrecreatie	1.199.381	1.100.872	-8%
Natuurgerichte openlucht recreatie	881.150	1.042.478	+18%
Waterrecreatie	303.514	310.059	+2%
Golf	293.813	287.745	-2%
Outdoor/adventure laag	133.031	146.881	+10%
Outdoor/adventure hoog	37.961	40.881	+8%
Factory Outlet Center	2.200.000	2.200.000	+0%
Wellness	99.242	101.118	+2%
Horeca	3.958.935	3.605.459	-9%
Totaal	12.637.038	12.395.516	-2%

Bijna kwart totale dagbezoeken aan Factory Outlet Center Batavia Stad en Walibi Holland

- Factory Outlet Center (FOC) Batavia Stad en Walibi Holland zijn samen met 3 miljoen bezoeken goed voor 24% van de bezoeken;

Verbijzonderd naar gemeenten valt het volgende op:

- De vestiging van deze twee trekkers uit zich in een groot aandeel attractiebezoeken in Dronten en FOC in Lelystad;
- Almere heeft een vrij stedelijk profiel met relatief veel evenementenbezoek en horecabezoek;
- Ook voor Dronten zijn evenementen belangrijke trekkers;
- Voor de gemeente Noordoostpolder is natuurgerichte openluchtrecreatie een categorie die relatief veel bezoekers trekt.

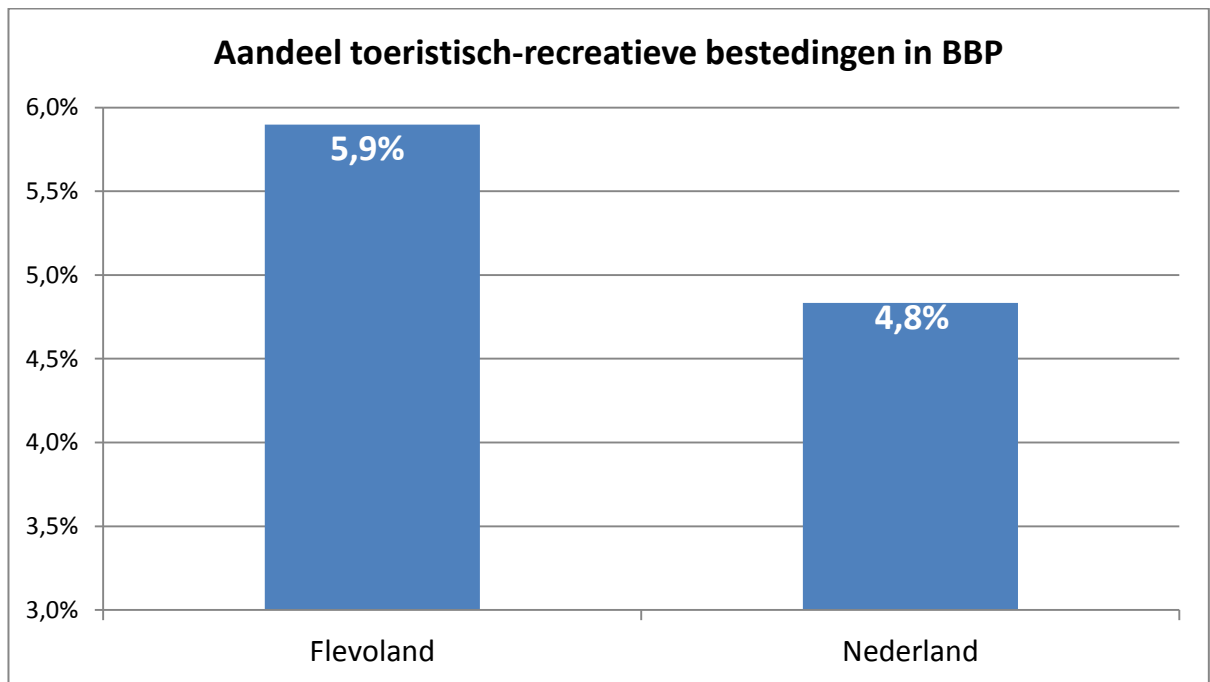
C. ECONOMISCHE BETEKENIS

Toerisme genereert in totaal ruim € 0,6 miljard bestedingen (+1,3%)

Door verblijfstoeristen en dagrecreanten werd in 2013 ruim € 607 miljoen besteed. Belangrijke categorieën voor de bestedingen zijn FOC Bataviastad, horecabezoek, bungalows, hotels middenklasse/luxe, grote attracties (Walibi Holland) en evenementen hoog (zoals Lowlands). Ten opzichte van 2012 namen de totale bestedingen toe met 1,3%. Deze groei betreft grotendeels een prijseffect.

Toerisme in Flevoland relatief belangrijke sector

Met ruim € 607 miljoen toeristisch-recreatieve bestedingen is de vrijetijdsector in Flevoland relatief belangrijk. Het aandeel in het BBP van Flevoland is 5,9%. Landelijk gezien ligt dit percentage op 4,8%.

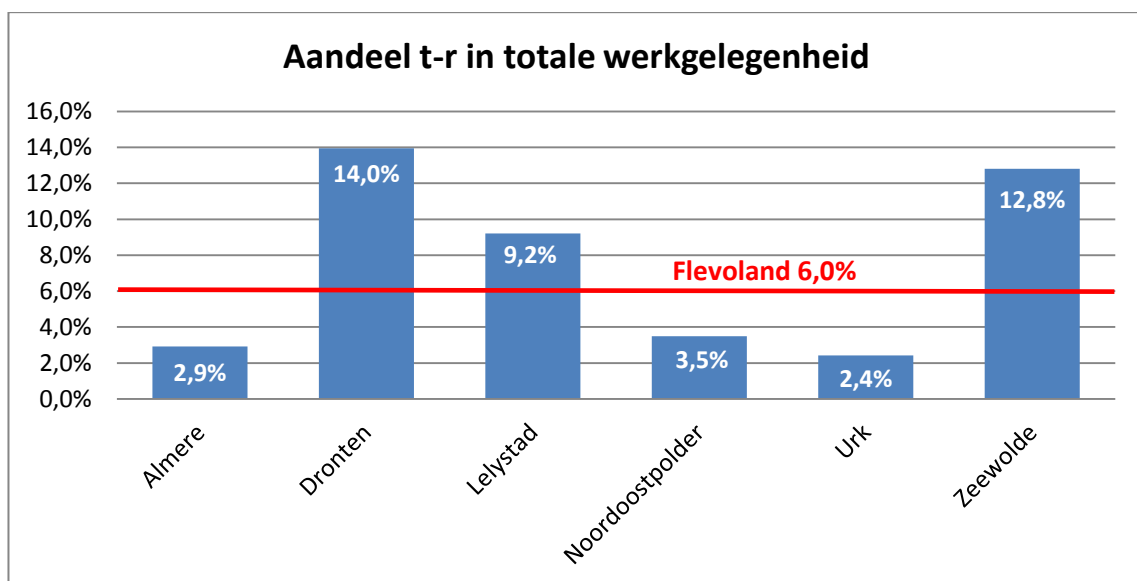

Toerisme levert circa 7.560 FTE op, werkgelegenheid relatief gunstig ontwikkeld

De toeristisch-recreatieve sector levert circa 7.560 FTE aan werkgelegenheid op. Ten opzichte van 2012 is de werkgelegenheid heel licht gedaald met 0,5%. Hiermee heeft de toeristisch-recreatieve werkgelegenheid zich relatief gunstig ontwikkeld ten opzichte van de totale werkgelegenheid in Flevoland (-1,3%).

Aandeel toerisme en recreatie in totale werkgelegenheid Flevoland 6,0%

Door parttime en seizoensmatig werk komt de geraamde 7.560 FTE overeen met 10.000 tot 11.000 banen. Dit is circa 6,0% van de totale werkgelegenheid in Flevoland. Per gemeente komen duidelijke verschillen naar voren. Toerisme en recreatie blijkt vooral belangrijk te zijn voor de gemeenten Dronten, Zeewolde en Lelystad.

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

Deze monitor - de Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland 2013 - geeft inzicht in de economische betekenis van de toeristisch-recreatieve sector in Flevoland en de ontwikkeling daarvan. De monitor is het resultaat van samenwerking van de provincie Flevoland, Toerisme Flevoland en alle betrokken partijen: de gemeenten Almere, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder, Urk en Zeewolde, de lokale VVV's/promotieorganisaties, de brancheorganisaties RECRON, HISWA en Koninklijk Horeca Nederland. Vele individuele toeristisch-recreatieve bedrijven werkten mee. Wij zijn hen zeer erkentelijk voor hun medewerking.

Deze monitor is de elfde meting en betreft het jaar 2013. De monitor is uitgevoerd door **ZKA Consultants & Planners** in opdracht van de Provincie Flevoland en Toerisme Flevoland (uitvoeringsorganisatie). In de monitor zijn 24 verblijfstoeristische en dagrecreatieve categorieën meegenomen. De resultaten worden weergegeven in dit rapport.

1.2. Leeswijzer

Deze rapportage is als volgt opgebouwd:

- Eerst komt de onderzoeksverantwoording aan bod (hoofdstuk 2);
- Vervolgens is een beeld geschetst van het aanbod en de vraag in de verblijfstoeristische sector in Flevoland (hoofdstuk 3);
- Daarna komen het aanbod en bezoek in de dagtoeristische sector aan bod (hoofdstuk 4);
- Tot slot gaan we in op de economische betekenis van toerisme en recreatie – uitgedrukt in bestedingen en werkgelegenheid – in Flevoland en de verschillende gemeenten (hoofdstuk 5).

Vergelijkbaarheid met eerdere jaren

Deze monitor kent dezelfde afbakening en indeling als de voorgaande monitor. Uitzondering hierop vormen de categorieën kleine watersport en oeverrecreatie:

- De categorie 'kleine watersport' is komen te vervallen, vanwege de uitbreiding van de categorie rondvaarten tot waterrecreatie (uitbreiding met bv. bootverhuur, waterski, etc.) in 2012;
- Voor oeverrecreatie zijn een aantal aanpassingen doorgevoerd: enerzijds zijn het aantal activiteiten en het bestedingsprofiel voor 2012 aangepast omdat inmiddels – conform de afbakening in de Landelijke R&T Standaard – is uitgegaan van een ondergrens van de activiteiten van 2 uur. Hierdoor zijn de activiteiten en de bestedingen in deze categorie voor heel Flevoland neerwaarts bijgesteld. Daarnaast is de verdeelsleutel voor de activiteiten en bestedingen over de gemeenten veranderd: om de vertaalslag te maken van de provinciale cijfers naar de cijfers per gemeente, is voorlopig gekozen voor het inwoneraantal als verdeelsleutel. Doordat ook de verdeelsleutel is aangepast, is de bijstelling van de cijfers in sommige gemeenten (relatief) groter dan in andere gemeenten.

De cijfers voor 2012 zijn in deze rapportage bijgesteld om voor bovenstaande 'trendbreuk' te corrigeren en een zuiver beeld van de ontwikkeling te kunnen schetsen. Derhalve moet voor de vergelijking met 2012 worden uitgegaan van de cijfers in deze rapportage en niet van de cijfers in de voorgaande rapportage.

2. ONDERZOEKSVERANTWOORDING

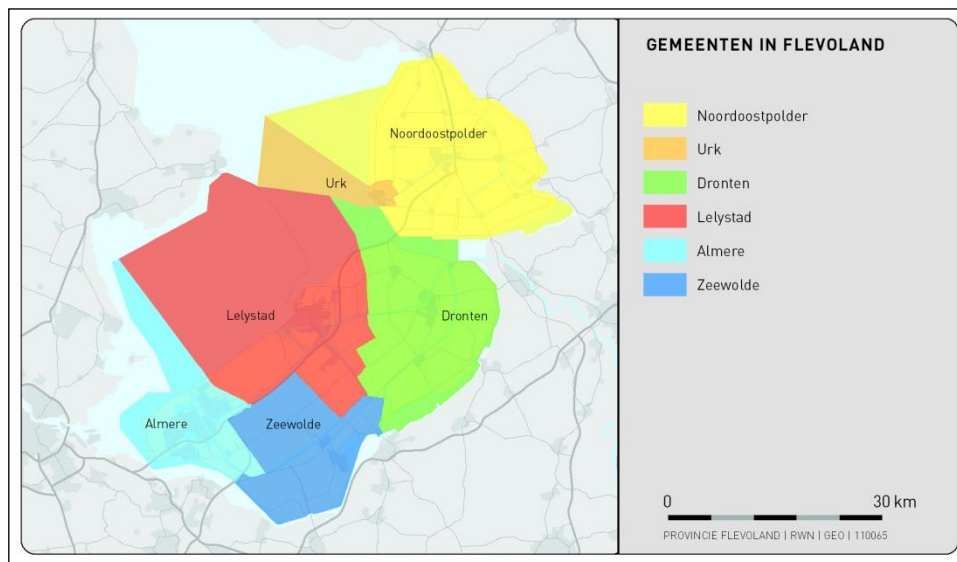
2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk is een nadere toelichting op het onderzoek gegeven. Hierbij is gestart met de afbakening en indeling van het onderzoeksobject (2.2.). Vervolgens is ingegaan op de gehanteerde methodiek (2.3.).

2.2. Afbakening

Regionale afbakening

De provincie Flevoland omvat 6 gemeenten: Almere, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder, Urk en Zeewolde. Op onderstaande kaart is de begrenzing van de regio aangegeven.

Figuur 1. Regionale afbakening provincie Flevoland

In deze monitor worden de resultaten beschreven op provinciaal niveau waarbij deze – voor zover mogelijk¹ – zijn uitgesplitst naar de zes Flevolandse gemeenten.

Afbakening toerisme

In de monitor zijn zowel verblijfstoerisme als dagtoerisme meegenomen. De afbakening en categoriale indeling van toerisme voor dit onderzoek is grotendeels gelijk aan die van de voorgaande meting(en). De categorie 'kleine watersport' (roeien, surfen, kanoën, waterskiën, etc.) is komen te vervallen, vanwege de uitbreiding van de categorie rondvaarten tot waterrecreatie in 2012. Voor de categorie 'oeverrecreatie' is de ondergrens van de activiteiten op 2 uur gesteld. In tabel 2.1. op de volgende pagina is aangegeven welke toeristisch-recreatieve categorieën worden onderscheiden.

¹ De aanbodgegevens zijn allemaal uitgesplitst. Het gebruik van het toeristisch-recreatief aanbod per categorie (en de daarmee samenhangende economische betekenis) is per gemeente weergegeven indien er minimaal 3 bedrijven in deze categorie in de gemeente gevestigd zijn.

Tabel 2.1. Categoriele indeling en definities Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland

Categorieën	Hieronder wordt verstaan....
Verblijfsrecreatie	
1. Hotels/pensions standaard	Hotels en pensions met 0 t/m 2 sterren en bed & breakfast accommodaties
2. Hotels middenklasse / luxe	Hotels vanaf 3 sterren
3. Campings toeristisch	Toeristische standplaatsen, voor- en nasezoensplaatsen, trekkershutten
4. Campings vast	Jaarplaatsen en seizoenplaatsen op (reguliere) campings
5. Minicampings	Kleinschalig kamperen op minicampings, kamperen bij de boer, etc.
6. Groepsaccommodaties	Groepsaccommodaties, jeugdherbergen, etc.
7. Bungalows	Bungalows (en chalets en stacaravans) voor de verhuur op bungalowparken, appartementen en vakantiewoningen
8. Watersport passanten	Overnachtingen van passanten in jachthavens
9. Watersport vast	Bezette vaste ligplaatsen in jachthavens
10. Watersport droge plaatsen	Plaatsen op de wal bij jachthavens voor catamarans, jollen en boten op trailers
Dagrecreatie	
11. Grote attracties	Attracties met > 500.000 bezoekers per jaar
12. Kleine en middelgrote attracties	Attracties met < 500.000 bezoekers per jaar
13. Musea en bezienswaardigheden	Musea, monumenten, tuinen, agrarische bedrijfsbezoeken, etc.
14. Evenementen laag/middel	Evenementen met een laag of middelhoog bestedingsniveau (gemiddeld € 15,-)
15. Evenementen hoog	Grote evenementen met hoge bestedingen (ca. € 104,- per dag): Lowlands, Libelle Zomerweek, Zand Almere en Defqon.
16. Oeverrecreatie	Zonnen, zwemmen, picknicken bij dagstrandjes en vissen waarvoor men minimaal 2 uur van huis is
17. Natuurgerichte openluchtrecreatie	Bezoek aan natuurgebieden met een bovenregionale aantrekkingskracht en daaraan gerelateerde bezoekerscentra (bijv. Oostvaardersplassen)
18. Waterrecreatie	Zeil- en surfscholen, rondvaarten, waterski uitsluitend toeristisch gebruik, excl. regulier gebruik veerponten (overzetveren)
19. Golf	Golfen op golfbaan (excl. midgetgolf)
20. Outdoor/adventure laag	Outdoor/adventure activiteiten met "relatief" lage (gemiddeld € 33,-) bestedingen (doorgaans in groepsverband): survival, paintball, etc.
21. Outdoor/adventure hoog	Outdoor/adventure activiteiten met hoge (gemiddeld circa € 188,-) bestedingen (doorgaans "individueel" karakter): "autoincentives", vliegles (recreatief), tandem parachutesprong
22. Factory Outlet Center	Recreatief winkelen in Batavia Stad
23. Wellness	Kuurbaden, sauna's (geen zonnestudio's, beautysalons)
24. Horeca	Bar/café bezoek, bowlen/kegelen, casino/speelhal/ amusementscentrum, discobezoek, op terras zitten, uit eten in restaurant/eetcafé, uit eten (fastfood/snackbar) waarvoor men minimaal 2 uur van huis is.

2.3. Wijze van dataverzameling

Bedrijfsenquête onder toeristisch-recreatieve aanbieders

Voor het inzichtelijk maken van de bezoekersaantallen, overnachtingen en omzetten/bestedingen, etc., alsmede het aanvullen en verifiëren van het niveau en de capaciteit, zijn toeristisch-recreatieve aanbieders in Flevoland geënkwestioneerd. Gestart is met een indeling van het toeristisch aanbod naar bovenstaande categorieën. Vervolgens is per e-mail een link naar de online vragenlijst verzonden naar de bedrijven in de populatie. Vervolgens zijn de bedrijven nagebeld totdat de doelrespons (n = 175 bedrijven) was gerealiseerd.

Respons: 59% van de bedrijven meegewerkt

In totaal is een respons van 59% gerealiseerd binnen de onderzoekspopulatie. In tabel 2.2. is een overzicht opgenomen van de respons uitgesplitst naar de verschillende categorieën (zie bijlage 2 voor een uitwerking van de respons).

Tabel 2.2. Overzicht respons bedrijfsenquête

	Populatie	Gerealiseerd	Respons
Hotels	60	37	62%
Campings	51	30	59%
Bungalows	22	13	59%
Groepsaccommodaties	6	4	67%
Jachthavens	35	23	66%
Dagrecreatie	158	88	56%
Totaal	332	195	59%

Deze respons van 59% van de bedrijven kan als zeer hoog worden aangemerkt. Veelal wordt in onderzoeken een respons van een kwart tot een derde al als hoog bestempeld.

Om te komen tot het totale aantal overnachtingen en dagbezoek in Flevoland in 2013 zijn – aangezien niet alle bedrijven hebben meegewerkt – voor de non-respons ramingen gemaakt. Deze inschattingen zijn op verblijfstoeristisch gebied veelal gemaakt door uit te gaan van de gemiddelde bezettingsgraden voor de desbetreffende categorie of cijfers van eerdere jaren. Voor dagtoeristische bedrijven die dit jaar niet hebben geparticipeerd zijn bezoekcijfers uit eerdere jaren aangehouden. Ten behoeve van de ontwikkeling van de overnachtingen, bezoekersaantallen en economische betekenis tussen 2012 en 2013 merken wij op dat voor 2012 enkele correcties noodzakelijk bleken. De cijfers voor 2012 kunnen hierdoor enigszins afwijken van de vorige rapportage.

Deskresearch

Voor deze monitor is gebruik gemaakt van deskresearch om het toeristisch-recreatieve aanbod te inventariseren. Hiervoor is primair gebruik gemaakt van de databestanden van Toerisme Flevoland.

Daarnaast is deskresearch verricht voor de dagtoeristische categorieën “oeverrecreatie” en “horeca”. Hiervoor is gebruik gemaakt van het ContinuVrijeTijdsOnderzoek (CVTO), waarbij als ondergrens voor de activiteiten 2 uur is aangehouden (conform de landelijke R&T Standaard).

De bezoekcijfers van evenementen zijn afkomstig van de gemeenten en/of promotieorganisaties in de zes afzonderlijke gemeenten (deels aangevuld met gegevens van organisatoren), die door ZKA zijn benaderd om deze gegevens te verstrekken.

Tevens is gebruik gemaakt van deskresearch voor de bepaling van de parameters (bestedingen², arbeidscoëfficiënten, etc.) voor de berekening van de economische betekenis.

² De bestedingsprofielen zijn gebaseerd op de resultaten van de enquêtes in combinatie met aanvullend deskresearch (o.a. tarievenonderzoek).

3. VERBLIJFSTOERISME

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk komt het verblijfstoeristische aanbod en de vraag (overnachtingen) in Flevoland aan bod. Allereerst wordt ingegaan op de bevindingen per verblijfstoeristische sector (3.2.). Vervolgens wordt ingegaan op de omvang en de ontwikkeling van het verblijfstoerisme per categorie en per gemeente (3.3.). Afgesloten wordt met enkele achtergrondkenmerken (marktsegment, herkomst, spreiding, etc.) van de verblijfstoeristen in Flevoland (3.4.).

In bijlage 3 zijn het aantal aanbieders, slaappleatsen en overnachtingen per categorie per gemeente opgenomen³.

3.2. Bevindingen per sector

3.2.1. Hotels, pensions & B&B's

In deze paragraaf wordt ingegaan op de hotels, pensions en B&B's in Flevoland. Binnen deze categorie wordt – vanwege verschillen in bestedingspatronen – voor de impactraming nader onderscheid gemaakt tussen:

- Hotels/pensions standaard (hotels en pensions tot en met 2 sterren en B&B accommodaties);
- Hotels middenklasse en luxe (hotels vanaf 3 sterren).

Uit deze monitor kan het volgende worden geconcludeerd:

- Flevoland telde in 2012 in totaal 60 hotels met bijna 1.000 kamers en bijna 2.000 bedden;
- Per saldo is het aantal hotels in Flevoland constant gebleven tussen 2012 en 2013;
- Vergeleken met 2012 zijn er 25 hotelbedden minder in Flevoland. Dit betekent een afname van 1%. Zowel de capaciteit van de hotels/pensions standaard als van de hotels middenklasse en luxe daalde (respectievelijk -6% en -1%);
- In totaal vonden circa 330.000 overnachtingen plaats bij hotels c.a. in Flevoland in 2013. Hiervan vond ongeveer 96% plaats bij hotels middenklasse/luxe (circa 317.000 overnachtingen) en circa 4% bij hotels/pensions standaard (bijna 14.000 overnachtingen);
- De hotelovernachtingen zijn met circa 5% toegenomen ten opzichte van 2012;
- De (bed)bezettingsgraad is toegenomen.

3.2.2. Campings

Bij het kamperen wordt onderscheid gemaakt tussen toeristisch en vast kamperen op 'reguliere campings' en op 'minicampings'. Deze laatste categorie heeft (grotendeels) een toeristisch karakter.

³ Om de vertrouwelijkheid van de gegevens van individuele bedrijven te waarborgen, worden alleen uitspraken gedaan op een aggregatieniveau van minimaal 3 bedrijven. Indien er wel overnachtingen in een bepaalde gemeente voorkomen, maar dit vanwege het waarborgen van de vertrouwelijkheid niet kan worden weergegeven, wordt dit aangegeven met de aanduiding g.g.

Het volgende kan worden opgemerkt over de kampeersector in Flevoland:

- In Flevoland zijn 51 campings in 2013 met in totaal circa 7.500 standplaatsen (waarvan circa 97% bij reguliere campings);
- De reguliere campings hebben in totaal ruim 7.250 standplaatsen. Ten opzichte van 2012 is het aantal plaatsen met 0,5% afgenomen, waarbij een verschuiving plaatsvond van toeristisch kamperen (afname van circa 2%) naar vast kamperen (toename van circa 1%);
- Het aantal plaatsen op minicampings is tussen 2012 en 2013 afgenomen met circa 12%;
- In 2013 vonden in totaal circa 670.000 toeristische kampeerovernachtingen plaats. Dit is een stijging van bijna 7% ten opzichte van 2012. Het aantal overnachtingen bij de reguliere campings steeg met 6,9%. Bij de minicampings trad een daling van circa 5% op;
- De netto plaatsbezetting in 2013 bedroeg 18%, een lichte stijging ten opzichte van 2012.

De economische betekenis van het vast kamperen wordt in dit onderzoek meegenomen door het aantal vaste plaatsen (ruim 3.400 in 2013) te vermenigvuldigen met de gemiddelde bestedingen per persoon per jaar.

3.2.3. Groepsaccommodaties

Onderstaand wordt ingegaan op de resultaten voor de groepsaccommodaties:

- In 2013 heeft Flevoland 6 groepsaccommodaties, waarvan 5 in de gemeente Noordoostpolder. Deze hebben in totaal 60 zalen/kamers en 300 bedden;
- Het aantal bedrijven is ten opzichte van 2012 met 1 afgenomen (Groepsverblijf De Schaapskooi heeft geen schoolkampen georganiseerd, maar functioneert uitsluitend als zorgboerderij);
- Bij deze groepsaccommodaties vonden in 2013 in totaal ongeveer 15.700 overnachtingen plaats (daling van circa 17% vergeleken met 2012). Deze daling kan worden verklaard door het wegvallen van De Schaapskooi en een lagere bezettingsgraad bij een aantal accommodaties (door de economische omstandigheden).

3.2.4. Bungalows

Uit de analyse van deze categorie kan het volgende worden geconcludeerd:

- In Flevoland zijn 22 accommodaties gevestigd met in totaal bijna 1.500 eenheden/bungalows en circa 7.750 bedden;
- Het aantal bedden nam met 231 toe (+3%) ten opzichte van 2012. Deze stijging wordt veroorzaakt door de vergroting van de verhuurcapaciteit bij Landal Waterparcs Veluwemeer;
- In totaal vonden circa 1,2 miljoen overnachtingen plaats in 2013. Dit is een stijging van circa 4% ten opzichte van 2012, onder andere door de toegenomen verhuurcapaciteit van Landal Waterparcs Veluwemeer;
- Met circa 7.750 bedden en een gemiddelde openstelling van 358 dagen komt de gemiddelde bedbezetting uit op 43% (conform 2012);
- Met een gemiddeld aantal personen per eenheid van 4,4 komt de netto 'huisjesbezetting' uit op 50%. Dit is iets lager dan in 2012 (51%).

3.2.5. Jachthavens

Onderstaand wordt ingegaan op de resultaten voor de jachthavens:

- Flevoland beschikt over 35 jachthavens. Dit aanbod is ongewijzigd ten opzichte van 2012;
- Deze jachthavens tellen in totaal 10.420 ligplaatsen, waarvan 9.008 vaste ligplaatsen (86%) en 1.412 passantenplaatsen (14%);
- Het aantal bezette vaste ligplaatsen kwam in 2013 uit op 6.868. Ten opzichte van 2012 is dit afgenomen met 9%. Dit betekent dat circa 76% van de vaste ligplaatsen bezet is. In 2012 was dit nog 82%. De economische omstandigheden wordt door een aantal ondernemers genoemd als oorzaak voor de daling van de bezettingsgraad;
- In 2013 vonden 121.761 overnachtingen plaats van passanten in de jachthavens van Flevoland⁴;
- Naast plaatsen in het water zijn in deze monitor ook plaatsen op de wal in het onderzoek betrokken. Met onze inventarisatie van circa 2.250 plaatsen op de wal (exclusief winterstalling) achterhaald. Ten opzichte van 2012 is dit met circa 4% toegenomen.

3.3. Omvang en ontwikkeling verblijfstoerisme

3.3.1. Aanbod

Kamperen grootste sector

Flevoland beschikte in 2013 over 174 verblijfstoeristische bedrijven. De hotel- en kampeersector zijn goed voor respectievelijk 34% en 30% van deze bedrijven. Uitgedrukt in slaappleaatsen beschikt Flevoland over ruim 37.500 toeristische slaappleaatsen⁵. Ongeveer de helft hiervan betreft toeristische kampeerplaatsen (zie onderstaande tabel). Het aantal slaappleaatsen in hotels is relatief bescheiden omdat de schaalgrootte veel kleiner is dan bij bijvoorbeeld campings en bungalowparken (zowel minder eenheden (kamers versus plaatsen of bungalows) als minder slaappleaatsen/bedden per eenheid). In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van het aanbod (aantal bedrijven en slaappleaatsen) in de regio, verbijzonderd naar gemeente.

Tabel 3.1. Toeristische slaappleaatsen Flevoland per type accommodatie (2013)

	Aantal slaappleaatsen Flevoland	Aandeel slaappleaatsen Flevoland (%)
Hotels standaard	229	1%
Hotels middenklasse/luxe	1.757	5%
Reguliere campings – toeristisch	19.285	51%
Minicampings	1.195	3%
Groepsaccommodaties	300	1%
Bungalows	7.749	21%
Jachthavens-passanten	7.060	19%
Totaal	37.575	100%

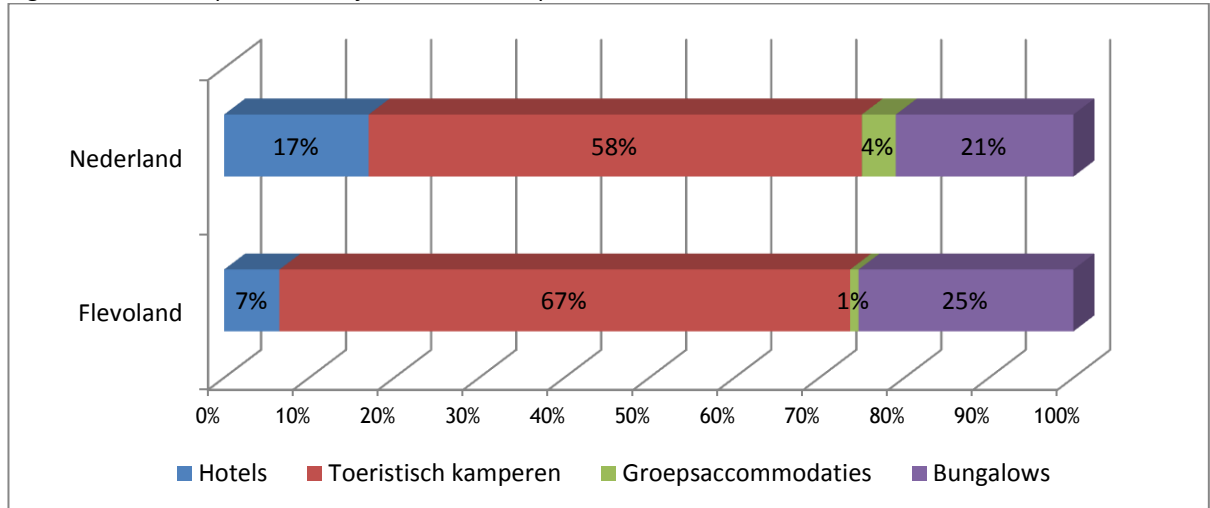
⁴ Bron: Stichting Waterrecreatie. Cijfers voor 2013 zijn op dit moment nog niet beschikbaar. Derhalve wordt uitgegaan van een gemiddelde afname van 3% van het aantal passantenovernachtingen ten opzichte van 2012 (op basis van de afgenomen enquêtes).

⁵ Hierbij is gerekend met 5 slaappleaatsen per toeristische kampeerplaats en 5 slaappleaatsen per passantenplaats.

Relatief veel kampeeraanbod en weinig hotelaanbod

In figuur 3.1. is de structuur van de verblijfstoeristische capaciteit (exclusief jachthavens) in Flevoland vergeleken met de landelijke opbouw⁶. Ten behoeve van de vergelijking met het landelijke aanbod wordt hierin onderscheid gemaakt tussen hotels, toeristisch kamperen, groepsaccommodaties en bungalows. Uit onderstaande figuur kan worden afgelezen dat vooral de kampeersector (en in iets mindere mate de bungalowsector) naar verhouding groot is in Flevoland. Verder valt op dat de hotelsector relatief bescheiden is in Flevoland. Op de structuur per gemeente wordt later in deze paragraaf ingegaan, nadat de vraag (per gemeente) aan bod is gekomen.

Figuur 3.1. Opbouw verblijfstoeristische capaciteit⁷

3.3.2. Vraag

Ruim 2,3 miljoen overnachtingen in 2013, groei van 4%

In totaal vonden in 2013 ruim 2,3 miljoen overnachtingen plaats in Flevoland. Ten opzichte van 2012 betekent dit een toename van 4%. Het aantal overnachtingen in de kampeersector, hotels en bungalows steeg met respectievelijk 7%, 5% en 4% (conform de landelijke tendens). Deze stijging is bij de campings en de hotels met name veroorzaakt door een stijging van de bezettingsgraad. Bij de bungalows ligt een groei van het aanbod ten grondslag aan deze groei (bezetting gelijk).

Tabel 3.2. Aantal overnachtingen Flevoland 2012-2013

	2012	2013	Ontwikkeling 2012-2013 (%)
Hotels/pensions standaard	13.280	13.774	+4%
Hotels middenklasse/luxe	301.904	316.863	+5%
Campings toeristisch	614.061	656.435	+7%
Minicampings	14.159	13.406	-5%
Groepsaccommodaties	18.987	15.723	-17%
Bungalows	1.152.666	1.202.672	+4%
Watersport passanten	125.527	121.761	-3%
Totaal	2.240.584	2.340.635	+4%

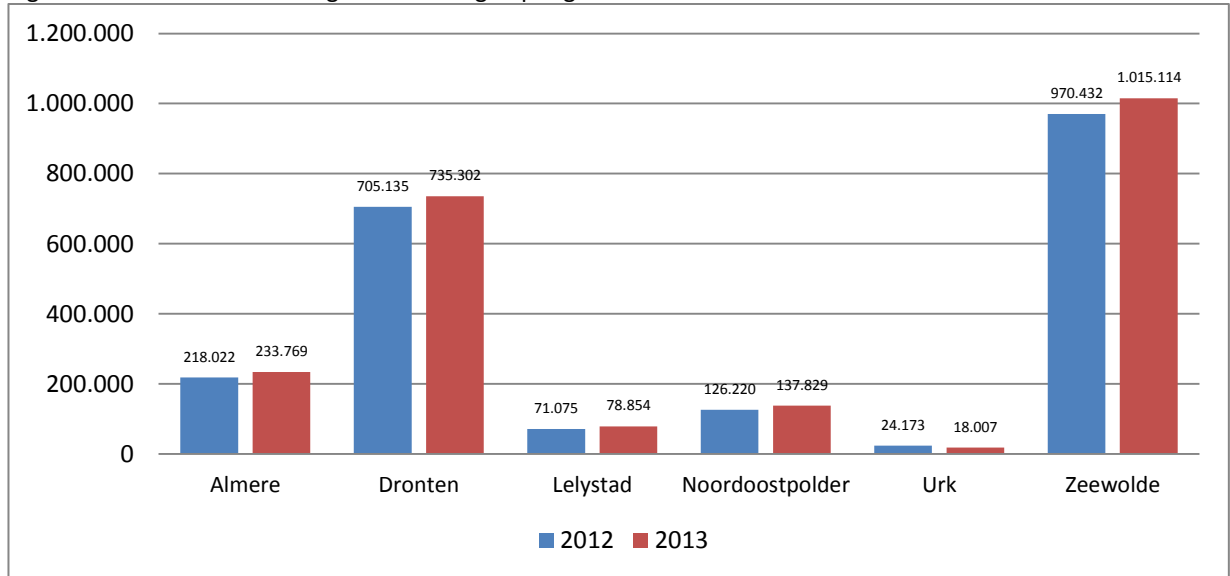
⁶ Bron: CBS.

⁷ Deze figuur is exclusief jachthavens omdat hier geen landelijke cijfers van beschikbaar zijn.

Meeste overnachtingen in Dronten en Zeewolde

Onderstaand is het aantal overnachtingen per gemeente weergegeven. Uit deze figuur blijkt dat bijna 80% van de overnachtingen plaatsvinden in de gemeenten Dronten en Zeewolde. Dit kan verklaard worden door de omvang van het aanbod in de kampeer- en bungalowsector in deze twee gemeenten.

Figuur 3.2. Ontwikkeling overnachtingen per gemeente 2012-2013

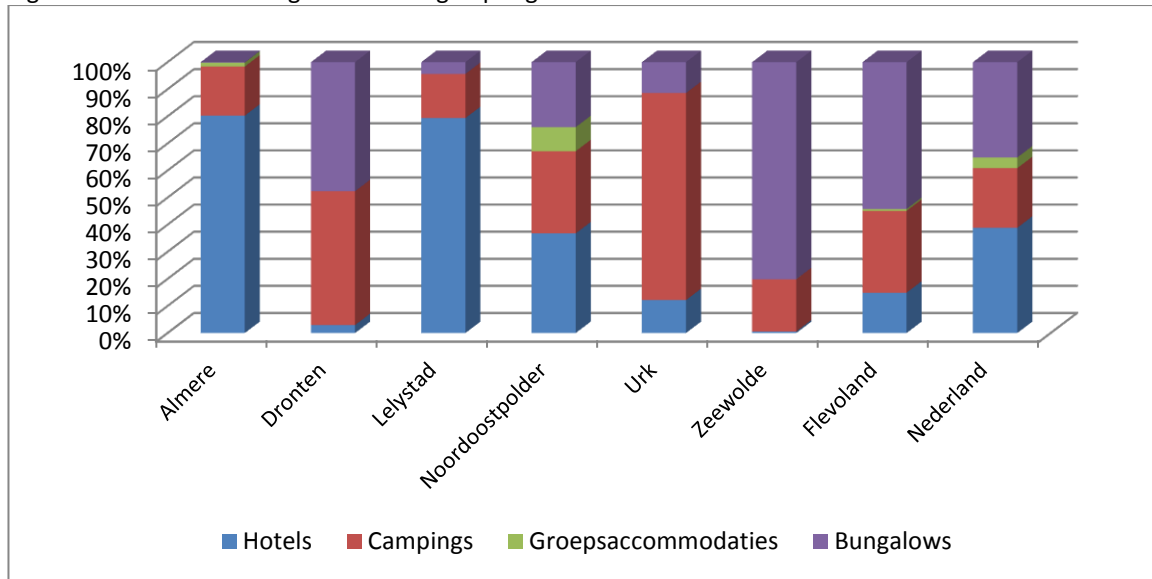
In bijna alle gemeenten groei overnachtingen

Daarnaast blijkt uit voorgaande figuur de ontwikkeling van het aantal overnachtingen tussen 2012 en 2013 per gemeenten. Conform de toename in de provincie Flevoland is in de gemeenten Almere, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder en Zeewolde ook een toename zichtbaar. Alleen in Urk daalde het aantal overnachtingen.

Tot slot is de verdeling van het aantal overnachtingen per gemeente naar accommodatievorm weergegeven en afgezet tegen de provinciale en landelijke opbouw (zie figuur 3.3. op de volgende pagina). Uit deze figuur concluderen wij dat de bungalowsector relatief belangrijk is in Flevoland. De hotellerie heeft daarentegen een relatief kleine omvang. Daarnaast brengt onderstaande figuur een aantal duidelijke verschillen per gemeente weer:

- In Almere en Lelystad vinden veel overnachtingen plaats in de hotelsector;
- Overnachtingen in Dronten vinden voornamelijk plaats in de bungalow- en de kampeersector. Dit is conform het aanbod in Dronten (onder andere Waterparc Veluwemeer, Molecaten Park, Oostappen Vakantiepark Riviera Beach, Vakantiepark Walibi Holland);
- De samenstelling van de vraag in Noordoostpolder is het meest conform de landelijke verdeling, waarbij opvalt dat overnachtingen in groepsaccommodaties met name in deze gemeente plaatsvinden;
- Urk vertegenwoordigt een relatief klein aandeel van de overnachtingen in Flevoland. De kampeersector is de categorie met verreweg de meeste overnachtingen;
- Zeewolde heeft een grote bungalowsector, wat verklaard kan worden door de aanwezigheid van Center Parcs De Eemhof.

Figuur 3.3. Verdeling overnachtingen per gemeente

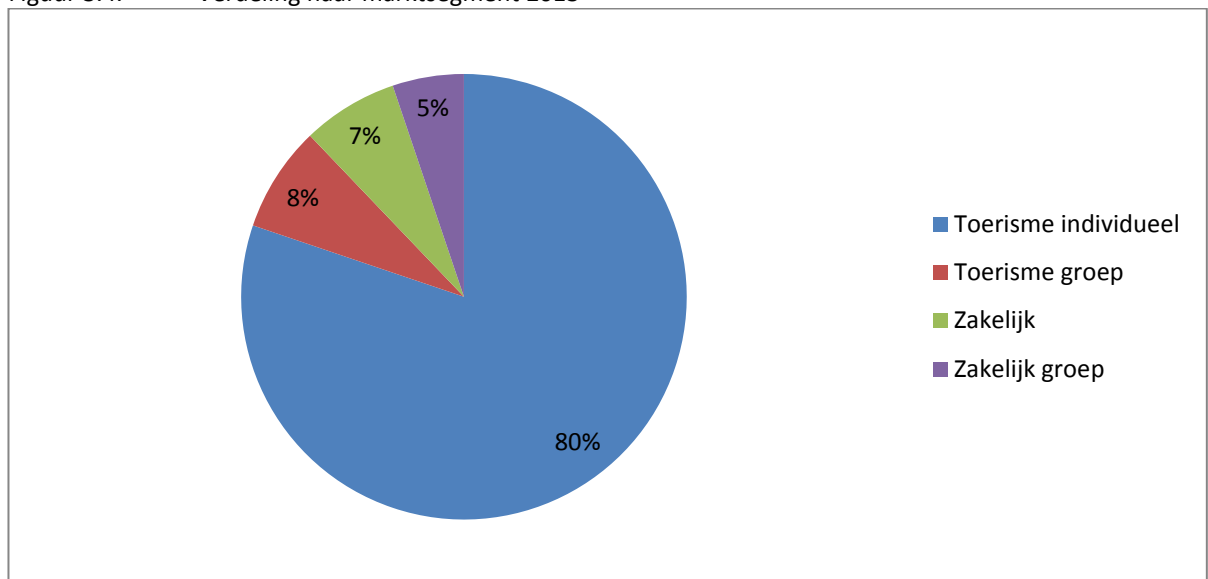
3.4. Achtergrondkenmerken verblijfstoerisme

In de bedrijfsenquêtes zijn daarnaast diverse achtergrondvragen gesteld aan de verblijfsondernemer en is gevraagd naar aspecten als de marktsegmenten van hun gasten (toeristisch versus zakelijk), herkomst, verblijfsduur, spreiding in de tijd en de boekingswijze. Onderstaand zijn de belangrijkste uitkomsten vermeld:

Marktsegment

- Circa 88% van alle overnachtingen kan als toeristisch getypeerd worden, waarvan 80% toeristisch individuele gasten en 8% toeristische groepen;
- Met name in de hotelsector komen veel zakelijke overnachtingen voor (gemiddeld 66%).

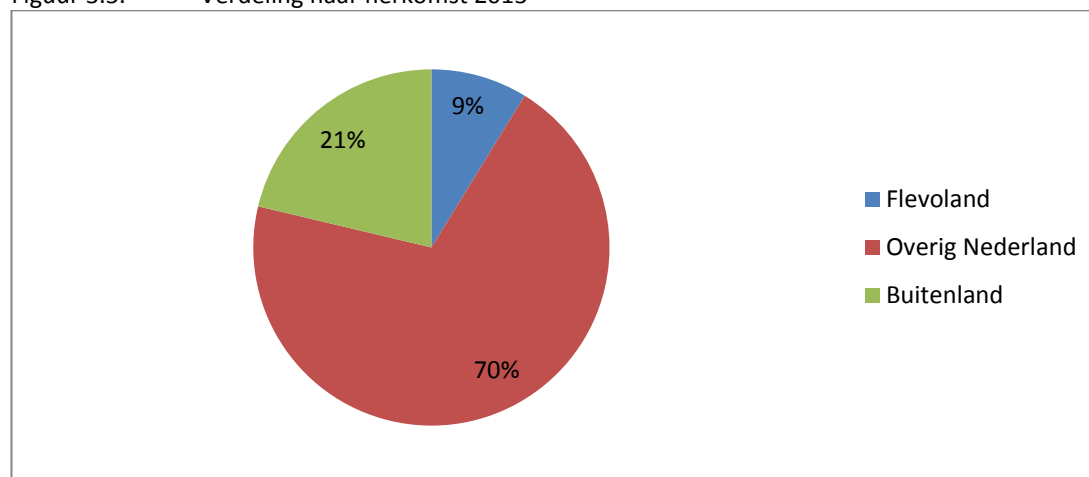
Figuur 3.4. Verdeling naar marktsegment 2013

Herkomst

- Circa 80% van de verblijfsrecreanten zijn afkomstig uit Nederland, waarvan een klein deel uit Flevoland (9%) en 70% uit overig Nederland;
- De hotels middenklasse/luxe trekken de meeste bezoekers uit het buitenland (circa 40%), gevolgd door de bungalows (16% buitenlandse gasten);
- Hotels/pensions standaard en de campings worden relatief veel bezocht door gasten uit de eigen provincie (respectievelijk 16% en 12%).

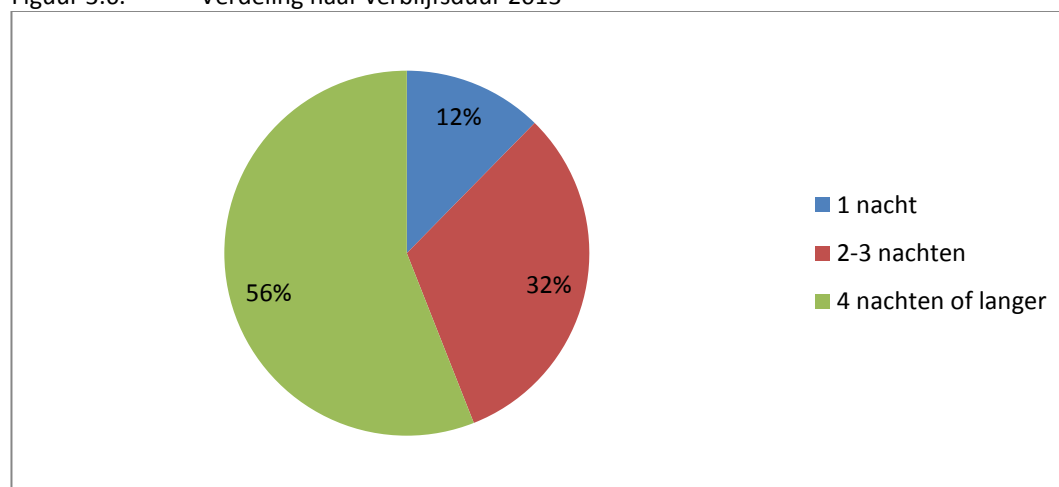
Figuur 3.5. Verdeling naar herkomst 2013

Verblijfsduur

- Ruim de helft van de overnachtingen (56%) betreft overnachtingen van gasten die 4 nachten of langer in Flevoland verblijven. Hiermee duren vakanties in Flevoland relatief kort (landelijk betreft 76% van de overnachtingen een lange vakantie van 5 of meer dagen, bron: CVO);
- Dit gemiddelde wordt vooral bepaald door de kampeer- en bungalowsector, de twee categorieën met de meeste overnachtingen. Bij deze twee typen accommodaties betrof het percentage gasten dat vier nachten of langer verbleef respectievelijk 51% en 68%;
- In hotels wordt korter verbleven. Circa 58% van de hotelgasten verblijft één nacht in het hotel.

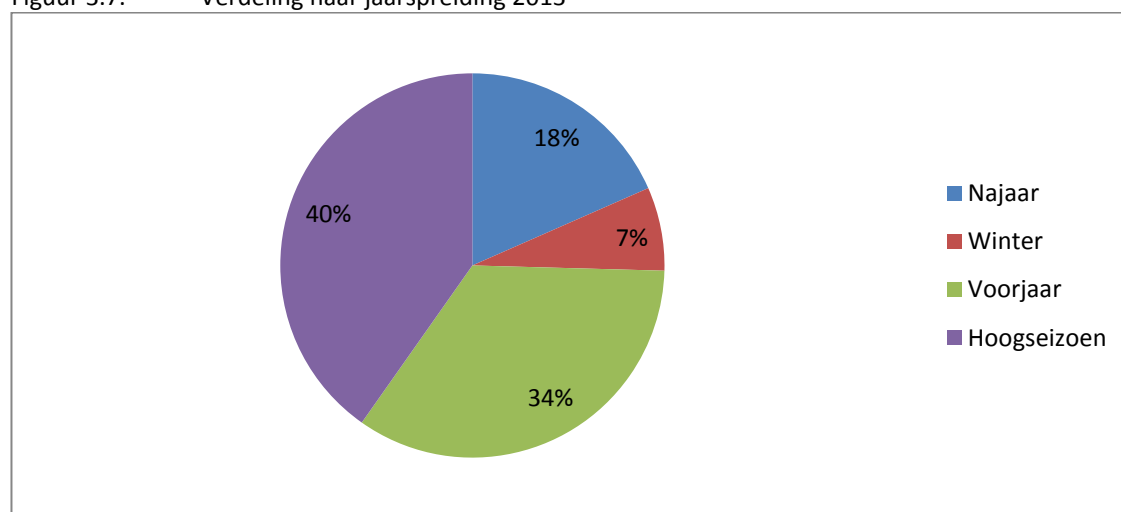
Figuur 3.6. Verdeling naar verblijfsduur 2013

Jaarspreiding

- Het voorjaar (34%) en het hoogseizoen (40%) zijn de perioden waarin veel wordt overnacht;
- In de jachthavens springt vooral het hoogseizoen eruit (63%);
- Ook in de hotels middenklasse/luxe en de campings (zowel de reguliere als de minicampings) wordt relatief veel verbleven door toeristen gedurende het hoogseizoen (gemiddeld circa 55%⁸ bij de hotels middenklasse/luxe en circa 52% bij de campings);
- Voor de bungalows is het aandeel hoogseizoen onder het provinciale gemiddelde (31%). Voor deze categorie is het voorjaar relatief belangrijk: gedurende dit seizoen vinden 38% van de bungalowovernachtingen plaats.

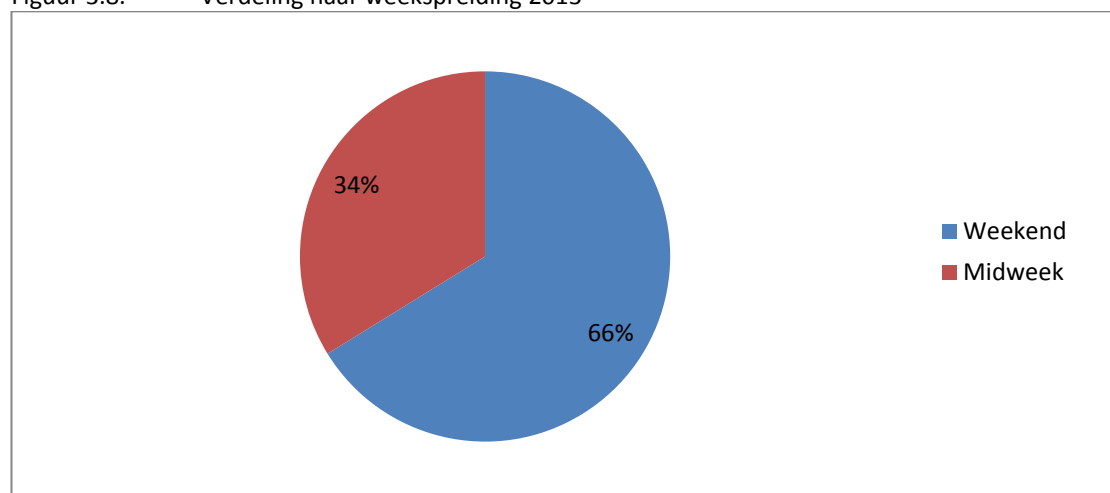
Figuur 3.7. Verdeling naar jaarspreiding 2013

Weekspreiding

- Circa 66% van de overnachtingen vindt plaats in de weekends, tegenover 34% doordeweeks;
- In de hotelsector wordt vaker midweeks verbleven, vanwege het relatief hoge aandeel zakelijke gasten. Ruim 80% van deze zakelijke gasten verblijven doordeweeks in een hotel.

Figuur 3.8. Verdeling naar weekspreiding 2013

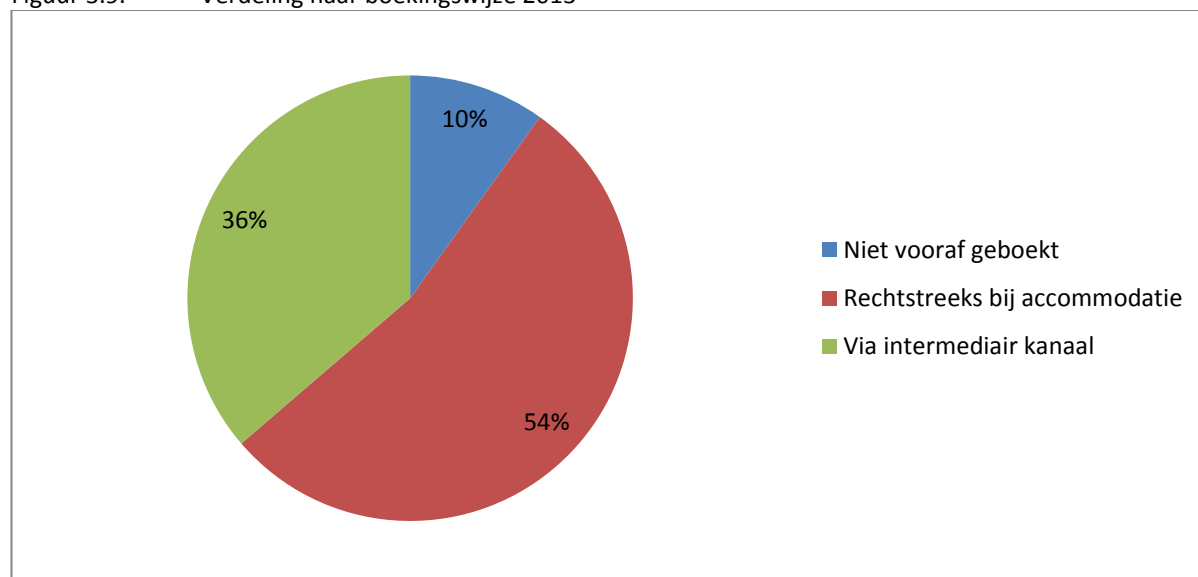

⁸ Van de zakelijke gasten in de hotels middenklasse/luxe verblijft circa 12% in het hoogseizoen.

Boekingswijze

- Ruim de helft van de boekingen (circa 54%) wordt rechtstreeks bij de verblijfsaccommodaties gedaan;
- Vooral bij de campings (ruim 70%) en bij de hotels/pensions standaard (circa 63%) wordt veel geboekt bij de accommodatie zelf;
- Bij jachthavens wordt vaak niet vooraf geboekt (circa 70%);
- Verder valt op dat bij bungalows en hotels middenklasse/luxe veel via een intermediair wordt geboekt. Het aandeel voor boekingen via intermediair kwam uit op circa 63% (bungalows) en circa 44% (hotels middenklasse/luxe), tegenover het provinciale gemiddelde van circa 36% voor alle accommodaties;
- Hiermee lijken de accommodaties in Flevoland een relatief sterke eigen positie te hebben. Landelijk wordt ongeveer 30% van de binnenlandse vakanties rechtstreeks bij de accommodaties geboekt (bron: CVO). Mogelijke verklaring is de relatief kleine hotelsector (een segment waarin intermediairs een sterkere positie hebben) in combinatie met een aantal grote spelers met eigen sterke kanalen.

Figuur 3.9. Verdeling naar boekingswijze 2013

4. DAGRECREATIE

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk komt het dagrecreatief aanbod en de vraag (bezoeken) in Flevoland aan bod. Allereerst wordt ingegaan op de bevindingen per dagrecreatieve sector (4.2.). Vervolgens is een resumé van de omvang en ontwikkeling van de dagrecreatieve sector uitgewerkt (4.3.) en wordt ingegaan op de achtergrondkenmerken van de dagrecreanten in Flevoland (4.4.). In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van het aantal bezoeken per gemeente per categorie⁹.

4.2. Bevindingen per sector

4.2.1. Attracties

De hoofdcategorie attracties kan worden onderverdeeld in twee subcategorieën:

- Grote attracties (> 500.000 bezoekers per jaar);
- Kleine en middelgrote attracties (< 500.000 bezoekers per jaar).

Uit de analyse van deze categorie blijkt het volgende:

- De categorie 'grote attracties' bestaat uit één bedrijf: Walibi Holland (gemeente Dronten). Ook behoort Batavia Stad tot de categorie 'grote attracties'. In dit rapport is deze echter in een afzonderlijke categorie opgenomen (Factory Outlet Center);
- In 2013 heeft Walibi Holland circa 800.000 bezoeken getrokken¹⁰. Dit betekent een afname van ruim 1% ten opzichte van 2012. Als oorzaken voor deze afname worden het weer en de toenemende concurrentie genoemd;
- Binnen de categorie 'kleine en middelgrote attracties' telde Flevoland 9 bedrijven in 2013. Ten opzichte van 2012 is het aanbod 'kleine en middelgrote attracties' onveranderd. Deze bedrijven trokken in 2013 ruim 730.000 bezoeken. Dit is een toename van 14%. Deze toename wordt mede veroorzaakt door het feit dat Aviodrome in 2012 heropend werd en toen slechts ruim een half jaar open was tegen een heel jaar in 2013

4.2.2. Musea en bezienswaardigheden

Onder deze categorie worden musea, monumenten, tuinen, etc. verstaan. Het volgende blijkt:

- De categorie musea en bezienswaardigheden bestaat uit 56 aanbieders, waarvan ruim de helft (28 bedrijven) gevestigd zijn in de gemeente Noordoostpolder. Per saldo betekent dit een toename van één aanbieder;
- Aan de musea en bezienswaardigheden werden in totaal circa 495.000 bezoeken gebracht. Vergeleken met 2012 betekent dit een afname van 4%;
- De regio Noordelijk Flevoland (Noordoostpolder en Urk) vertegenwoordigt een groot aandeel van de totale bezoeken aan musea en bezienswaardigheden.

⁹ Om de vertrouwelijkheid van de gegevens van individuele bedrijven te waarborgen, worden alleen uitspraken gedaan op een aggregatieniveau van minimaal 3 bedrijven. Indien er wel bezoekersaantallen in een bepaalde gemeente voorkomen, maar dit vanwege het waarborgen van de vertrouwelijkheid niet kan worden weergegeven, wordt dit aangegeven met de aanduiding g.g.

¹⁰ Bron: Walibi Holland.

4.2.3. Evenementen

Binnen Flevoland worden jaarlijks vele evenementen georganiseerd. In dit onderzoek zijn 91 evenementen meegenomen met een toeristisch en/of bovenlokaal karakter. De evenementen zijn onderverdeeld in twee categorieën ('evenementen laag/middel' en 'evenementen hoog') vanwege de grote bestedingsverschillen p.p.p.d.. Uit onze analyses blijkt:

- In 2013 vonden 87 evenementen plaats in de categorie 'laag/middel'. Dit is een toename van 4 evenementen ten opzichte van 2012. Deze toename vond plaats in de gemeente Almere;
- Het aantal 'evenementen hoog' bleef met vier evenementen constant ten opzichte van 2012 (Lowlands (Dronten), Defqon (Dronten), Zand (Almere) en de Libelle Zomerweek (Almere));
- Het totale bezoekersaantal aan deze 91 evenementen komt uit op 1,53 miljoen. Ten opzichte van 2012 is het evenementbezoek derhalve licht gedaald (-2%). Deze daling was er zowel voor de 'evenementen laag/middel' als voor de 'evenementen hoog';
- Het evenementbezoek is het grootst in Almere, gevolgd door Dronten.

4.2.4. Oeverrecreatie

In Flevoland zijn vele mogelijkheden voor oeverrecreatie (zonnen, zwemmen, picknicken, e.d. op stranden aan meren of plassen). Aangezien het aanbod voor oeverrecreatie relatief kleinschalig is en regelmatig een niet bedrijfsmatige exploitatie of een nevenexploitatie betreft, is het lastig om bezoekersaantallen van de verschillende locaties/aanbieders te verkrijgen. Daarom zijn de bezoekersaantallen ontleend aan het ContinuVrijeTijdsOnderzoek (CVTO) van NBTC-NIPO Research¹¹. Onderstaande kan worden opgemerkt uit de analyse van het CVTO:

- In 2012/2013 vonden circa 1,1 miljoen activiteiten plaats op gebied van oeverrecreatie (met minimale duur van 2 uur);
- Dit betekent een afname van circa 8% ten opzichte van het vorige CVTO (circa 1,2 miljoen activiteiten¹²);
- Omdat het aantal activiteiten op gemeenteniveau geen betrouwbare verdeling oplevert, is het aantal inwoners per gemeente gehanteerd als verdeelsleutel¹³.

4.2.5. Natuurgerichte openluchtrecreatie

Tot natuurgerichte openluchtrecreatie wordt bezoken aan natuurgebieden met een bovenregionale aantrekkingskracht en daaraan gerelateerde bezoekerscentra (bijv. Oostvaardersplassen, Natuurpark Lelystad, stadslandgoed de Kemphaan, het Voorsterbos, etc.) gerekend. Onderstaand zijn de resultaten voor deze categorie weergegeven:

¹¹ Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het CVTO 2010-2011 en 2012-2013.

¹² Dit betreft herziene cijfers voor 2012. In de voorgaande rapportage is uitgegaan van alle activiteiten uit het CVTO (vanaf 1 uur van huis). Conform de afbakening in de landelijke R&T Standaard is nu uitgegaan van een ondergrens van minimaal 2 uur. Voor de vergelijkbaarheid van de ontwikkeling van het bezoek en de bestedingen is de afbakening met terugwerkende kracht aangepast. Hierdoor vallen de nieuwe cijfers voor 2012 voor heel Flevoland (en de verschillende gemeenten) lager uit dan de eerder weergegeven cijfers.

¹³ Voor de vergelijkbaarheid is deze verdeelsleutel ook toegepast op de cijfers voor 2012. Voor de ontwikkeling van het bezoek en de bestedingen kan hierdoor geen gebruik meer worden gemaakt van eerdere rapportages.

- Deze categorie telt 13 aanbieders. Vergeleken met 2012 is dit aanbod onveranderd gebleven¹⁴;
- Deze 13 aanbieders hebben in 2013 circa 1,04 miljoen bezoeken getrokken. Dit betekent een stijging van 18%;
- Deze toename wordt veroorzaakt door een forse toename van de bezoekerscijfers van Buitencentrum Oostvaardersplassen en Natuurpark Lelystad. Als oorzaken voor deze toename zijn aanpassingen en uitbreidingen aan bezoekerscentra (en daardoor uitbreiding van het aantal activiteiten) en meer bekendheid door de film 'De Nieuwe Wildernis (waar Buitencentrum Oostvaardersplassen en Bezoekerscentrum De Trekvogel van profiteerden).

4.2.6. Waterrecreatie

Uit de analyse van deze categorie kan het volgende worden opgemerkt:

- Op het gebied van rondvaarten, zeilscholen, bootverhuurbedrijven, etc. zijn in Flevoland 41 bedrijven gevestigd. Dit aantal is onveranderd ten opzichte van 2012;
- Deze waterrecreatieve bedrijven hebben in 2013 circa 310.000 bezoeken¹⁵ getrokken. Ten opzichte van 2012 is dit aantal met circa 2% gestegen.

4.2.7. Golf

Uit de analyse van deze categorie blijkt het volgende:

- Flevoland telt in 2013 tien golfbanen (inclusief pitch and putt-banen). Dit aanbod is ongewijzigd ten opzichte van 2012;
- Aan deze golfbanen zijn in 2013 circa 288.000 bezoeken gebracht. Dit betreft zowel bezoeken van leden als 'greenfees'. Ten opzichte van 2012 is deze vraag licht gedaald (-2%).

4.2.8. Outdoor/adventure

Een type dagrecreatie dat veel voorkomt in Flevoland is outdoor/adventure. In totaal zijn er 24 bedrijven die actieve, avontuurlijke buitenactiviteiten aanbieden in Flevoland, zoals survivals, paintball, etc. Binnen outdoor/adventure worden twee categorieën onderscheiden.

De eerste categorie is 'outdoor/adventure laag' met relatief lage bestedingen per persoon (in vergelijking met 'outdoor/adventure hoog'). Vaak zijn dit activiteiten die in groepsverband worden ondernomen, zoals survival, paintball, e.d. De resultaten van deze categorie zijn als volgt:

- Deze categorie telt 14 aanbieders. Ten opzichte van 2012 is het aanbod per saldo met één bedrijf toegenomen. FlevoTrack maakt geen onderdeel meer uit van het aanbod. Dit bedrijf is vertrokken uit Flevoland en in Duitsland verder gegaan onder de naam 'Eifeltrack'. Twee bedrijven (FlevOnIce en Klimpark Funforest) zijn (her)opend;
- Binnen deze categorie zijn in 2013 circa 147.000 bezoeken gebracht. Ten opzichte van 2012 betekent dit een toename van circa 10%.

¹⁴ Het aanbod in 2013 is inclusief Bezoekerscentrum De Trekvogel (Almere), De Schulp (Dronten) en De Gesteentetuin (Noordoostpolder). Deze aanbieders waren niet meegenomen in de analyse van 2012 en/of behoorden tot een andere categorie. Deze 3 aanbieders zijn toegevoegd aan het aanbod voor 2012, waardoor deze – na correctie – ook bestaat uit 13 aanbieders.

¹⁵ Dit betreft uitsluitend het toeristische gebruik. Regulier gebruik van veerponten blijft buiten beschouwing.

De tweede categorie is 'outdoor/adventure hoog' met hoge gemiddelde bestedingen per persoon. Doorgaans zijn dit activiteiten met een meer individueel karakter zoals autoincentives, vliegles (recreatief), etc. Uit de analyse van deze categorie blijkt het volgende:

- Er behoren 10 bedrijven tot de categorie 'outdoor/adventure hoog', waarvan er 7 gevestigd zijn in Lelystad. Dit aantal is gelijk gebleven ten opzichte van 2012;
- In 2013 zijn ruim 40.000 bezoeken gebracht aan de bedrijven in de categorie 'outdoor/adventure hoog'. Dit betekent een toename van circa 8% ten opzichte van 2012.

4.2.9. Factory Outlet Center

Een belangrijke dagtoeristische trekker in Flevoland is Factory Outlet Center Batavia Stad in Lelystad. Dit 'winkelmerkendorp' met ruim 100 winkels en verschillende horeca-eenheden is in de zomer van 2001 geopend. Van dit type attractie zijn er slechts enkele in Nederland. Naast Batavia Stad in Lelystad is in Roermond sinds 2002 een Factory Outlet Center gevestigd (Designer Outlet Roermond) en sinds 2006 in Roosendaal (Rosada). In 2013 trok Batavia Stad hetzelfde aantal bezoekers als in 2012, namelijk 2,2 miljoen.

4.2.10. Wellness

Uit de analyse blijkt het volgende:

- In Flevoland zijn drie zelfstandige sauna- en thermencomplexen gevestigd, namelijk Saunapark Almere, Thermes La Mer (beiden gemeente Almere) en Aphrodite's Thermes (gemeente Dronten). Dit aantal is ongewijzigd ten opzichte van 2012;
- Deze drie bedrijven trokken in 2013 circa 101.000 bezoeken. Dit betekent een stijging van circa 2% ten opzichte van 2012.

4.2.11. Horeca

Voor de afbakening van de categorie horeca is aangesloten bij het Continu VrijeTijdsOnderzoek (CVTO) 2012-2013 van NBTC-NIPO Research. De volgende activiteiten zijn meegenomen: bar/café bezoek, op terras zitten, uit eten in restaurant/eetcafé, uit eten in fastfoodrestaurant/snackbar, discobezoek, bezoek bowling en bezoek casino/speelhal.

Uit de analyses blijkt:

- In 2013 vonden circa 3,6 miljoen dagrecreatieve horecabezoeken plaats in Flevoland, waarvoor bezoekers minimaal 2 uur van huis waren. Ruim 1,1 miljoen bezoeken had betrekking op uit eten in een (fastfood)restaurant of eetcafé. Voor een onderverdeling van het aantal bezoekers per type horeca (en het oppervlakte) wordt verwezen naar bijlage 5;
- Ten opzichte van 2011 is het aantal bezoeken afgenomen met circa 9%.

4.3. Omvang en ontwikkeling dagrecreatie

Dagtoerisme licht gedaald, forse groei attracties en natuurgerichte openluchtrecreatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de dagrecreatieve vraag. In tabel 4.1. wordt het aantal dagrecreatieve bezoeken in 2013 weergegeven en vergeleken met 2012 (voor de verdeling per gemeente wordt verwezen naar de bijlage). Uit deze tabel kan worden afgelezen dat – alhoewel het aantal bezoeken in diverse categorieën is toegenomen – het totale aantal dagrecreatieve bezoeken tussen 2012 en 2013 met circa 2% is gedaald. Een groot deel van deze afname kan verklaard worden door de daling van het aantal horecabezoeken. Als deze categorie buiten beschouwing wordt gelaten, blijkt sprake te zijn van een lichte stijging van het bezoek (+1,3%). Met name in de categorieën kleine/middelgrote attracties, natuurgerichte openluchtrecreatie en bij de outdoor bedrijven is sprake van een stijging van het bezoek.

Tabel 4.1. Aantal dagrecreatieve bezoeken Flevoland 2012-2013

	2012 ¹⁶	2013	Ontwikkeling 2012-2013 (%)
Grote attracties	810.906	800.000	-1%
Kleine en middelgrote attracties	637.997	731.224	+15%
Musea en bezienswaardigheden	515.929	494.649	-4%
Evenementen laag/middel	1.238.179	1.214.650	-2%
Evenementen hoog	327.000	319.500	-2%
Oeverrecreatie	1.199.381	1.100.872	-8%
Natuurgerichte openluchtrecreatie	881.150	1.042.478	+18%
Waterrecreatie	303.514	310.059	+2%
Golf	293.813	287.745	-2%
Outdoor/adventure laag	133.031	146.881	+10%
Outdoor/adventure hoog	37.961	40.881	+8%
Factory Outlet Center	2.200.000	2.200.000	+0%
Wellness	99.242	101.118	+2%
Horeca	3.958.935	3.605.459	-9%
Totaal	12.637.038	12.395.516	-2%

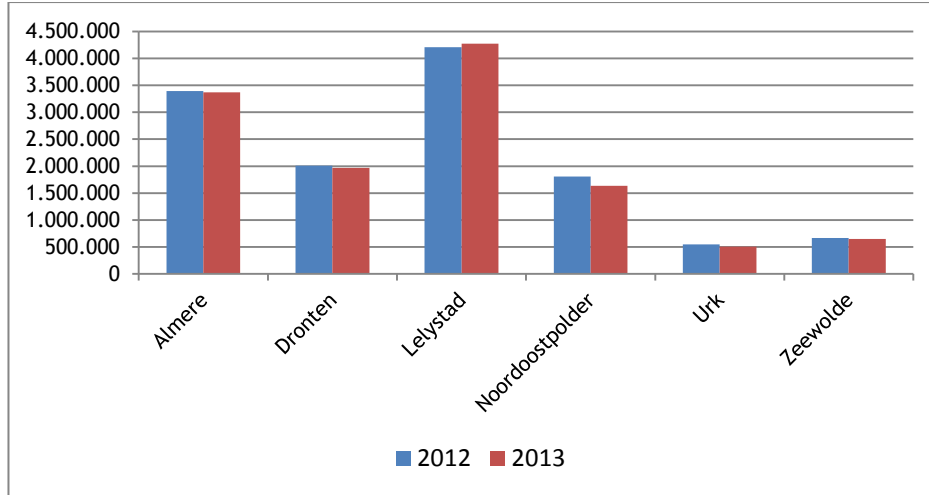
Dagrecreatie grotendeels geconcentreerd in Lelystad, Almere en Dronten

In figuur 4.1. op de volgende pagina zijn de bezoekersaantallen en de ontwikkeling hiervan weergegeven per gemeente. Uit deze figuur kan worden afgelezen dat in Lelystad de meeste dagrecreatieve bezoeken worden gebracht. Dit wordt vooral veroorzaakt door Factory Outlet Center Batavia Stad. Ook in Almere worden relatief veel bezoeken gebracht. Dit kan met name verklaard worden door het grote aantal horecabezoeken. Ook de evenementen en oeverrecreatie hebben een relatief grote omvang in Almere.

Daarnaast wordt uit figuur 4.1. duidelijk dat – conform de provinciale ontwikkeling – het aantal bezoeken in alle gemeenten met uitzondering van Lelystad is gedaald. De stijging in Lelystad wordt vooral verklaard door een toename van het bezoek aan natuurgerichte openluchtrecreatie. De daling in de gemeente Noordoostpolder is naar verhouding relatief groot. Met name het aantal horecabezoeken daalde in deze gemeente, maar ook vonden minder bezoeken plaats aan musea en bezienswaardigheden, evenementen, oeverrecreatie en golf.

¹⁶ Het betreft de bijgestelde cijfers voor 2012. De bijstelling heeft met name betrekking op de categorie oeverrecreatie (zie paragraaf 4.2.4.) en het schrappen van de categorie kleine watersport (zie hoofdstuk 2). Daarnaast zijn in enkele categorieën kleine correcties doorgevoerd op basis van door de respondenten verstrekte cijfers voor 2012 in het huidige onderzoek.

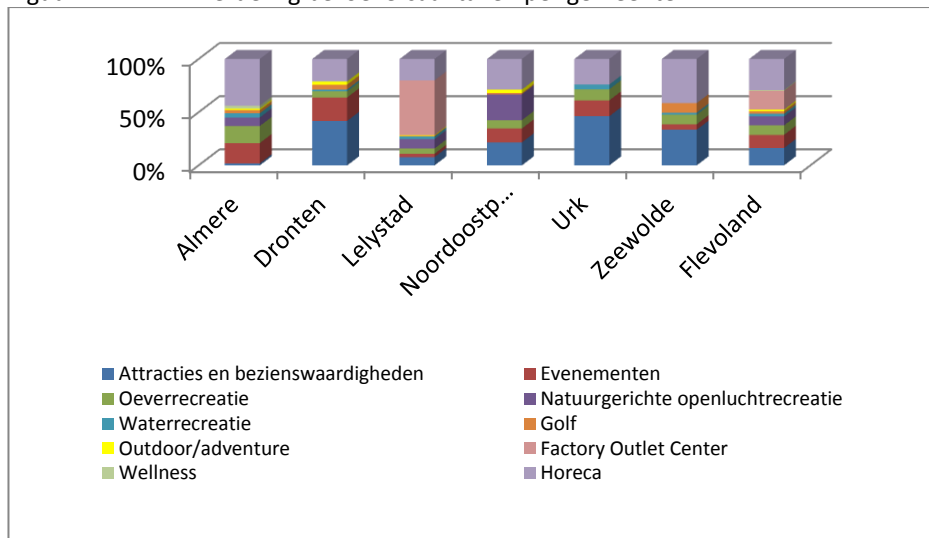
Figuur 4.1. Ontwikkeling bezoekersaantal per gemeente 2012-2013

In figuur 4.2. zijn de bezoekersaantallen per gemeente naar categorie weergegeven. Uit deze figuur wordt duidelijk dat horeca voor alle gemeenten relatief belangrijk is. Verder blijkt dat:

- In Almere worden, naast de horeca, veel bezoeken gebracht aan evenementen (onder andere Strandfestival Zand, Libelle Zomerweek) en oeverrecreatie;
- Attracties/bezienswaardigheden is de categorie met de meeste bezoekers in de gemeente Dronten (Walibi Holland). Daarnaast zijn de evenementen (onder andere Defqon, Lowlands en de Opwekking) belangrijk voor deze gemeente;
- Het Factory Outlet Center zorgt voor verreweg de meeste bezoekers in de gemeente Lelystad;
- In de gemeente Noordoostpolder vinden relatief veel bezoeken plaats op gebied van natuurgerichte openluchtrecreatie. Ook attracties en bezienswaardigheden is een categorie met relatief veel bezoekers (vooral door het grote aanbod aan musea);
- Voor Urk zijn de attracties en bezienswaardigheden relatief belangrijk net als de evenementen;
- In de gemeente Zeewolde vinden, naast de horeca, relatief veel bezoeken plaats aan attracties en bezienswaardigheden. Ook de categorie golf is relatief groot in Zeewolde.

Figuur 4.2. Verdeling bezoekersaantallen per gemeente

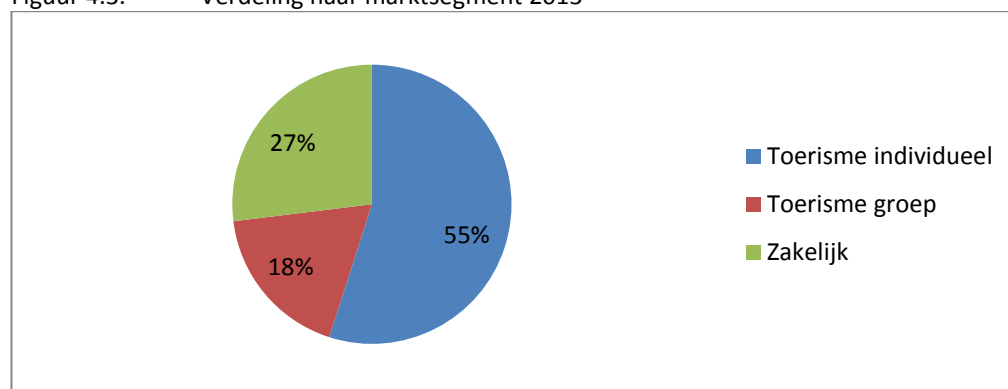
4.4. Achtergrondkenmerken dagrecreatie

In de bedrijfsenquêtes zijn daarnaast diverse achtergrondvragen gesteld en is gevraagd naar aspecten als de marktsegmenten van de gasten (toeristisch versus zakelijk), de herkomst en de jaar- en wekspreiding. Onderstaand zijn de belangrijkste conclusies vermeld:

Marktsegment

- Circa 73% van de dagrecreatieve vraag zijn toeristen (waarvan circa 55% toeristisch individueel en circa 18% toeristische groepen) en circa 27% betreft zakelijke bezoekers (bedrijfsuitjes, incentives, etc.);
- Het aandeel toeristische bezoekers is met name hoog bij de attracties klein/middelgroot, natuurgerichte openluchtrecreatie en golf;
- Het zakelijke segment is relatief groot bij waterrecreatie en outdoor/adventure hoog.

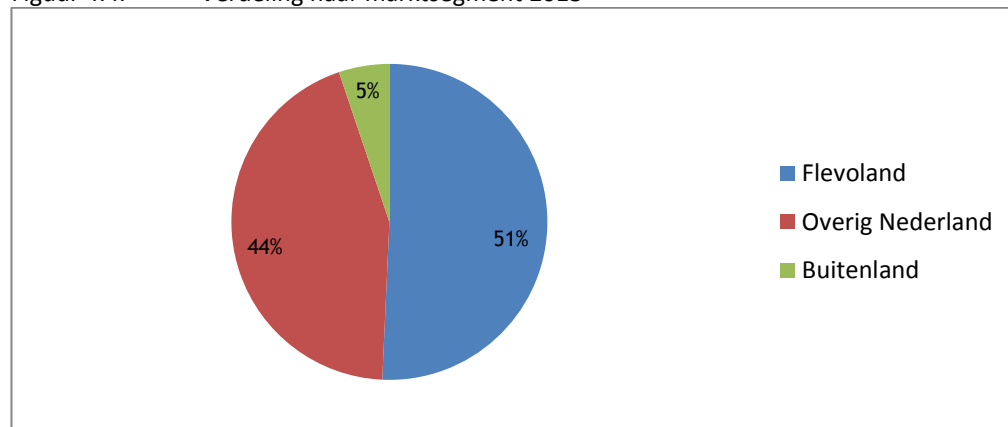
Figuur 4.3. Verdeling naar marktsegment 2013

Herkomst

- Ongeveer de helft van de dagrecreanten komt uit Flevoland. Het percentage 'overig Nederland' en buitenland bedraagt respectievelijk 44% en 5%;
- Bezoekers aan natuurgerichte activiteiten en binnen de categorie 'outdoor/adventure laag' komen vaker uit Flevoland (respectievelijk 89% en 90%);
- Voor attracties klein/middelgroot is het aandeel dat buitenlandse gasten hebben relatief hoog (circa 11%).

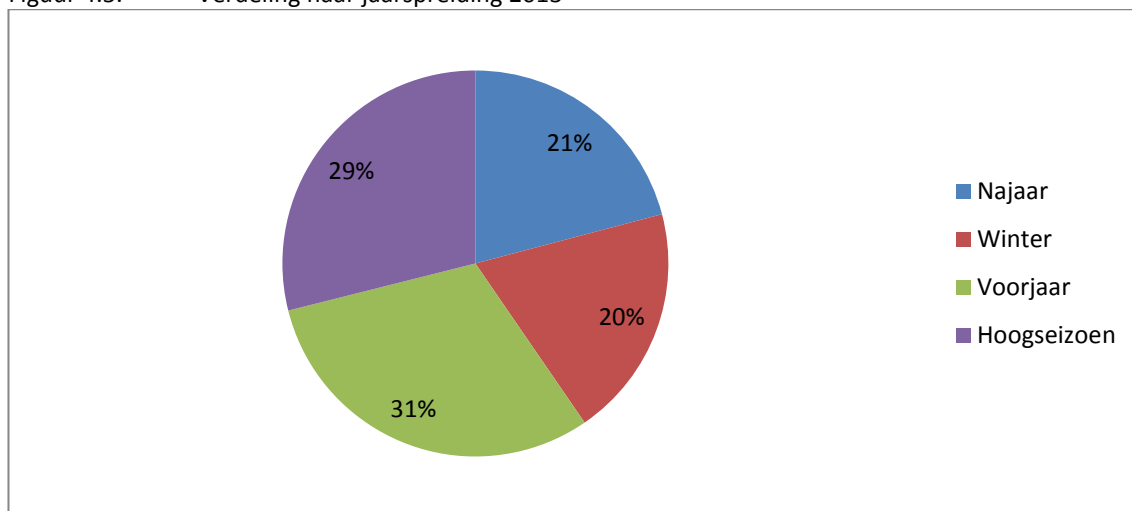
Figuur 4.4. Verdeling naar herkomst 2013

Jaarspreiding

- Gemiddeld genomen is het bezoek redelijk gelijkmatig gespreid over het jaar (najaar (21%), winter (20%), voorjaar (31%) en hoogseizoen (29%);
- Categorieën met opvallende verschillen zijn: waterrecreatie (80% van het bezoek gedurende het hoogseizoen), musea en bezienswaardigheden (44% gedurende het voorjaar), golf (44% gedurende het voorjaar), outdoor/adventure laag (51% gedurende het voorjaar en 35% gedurende het najaar) en outdoor/adventure hoog (38% gedurende het najaar).

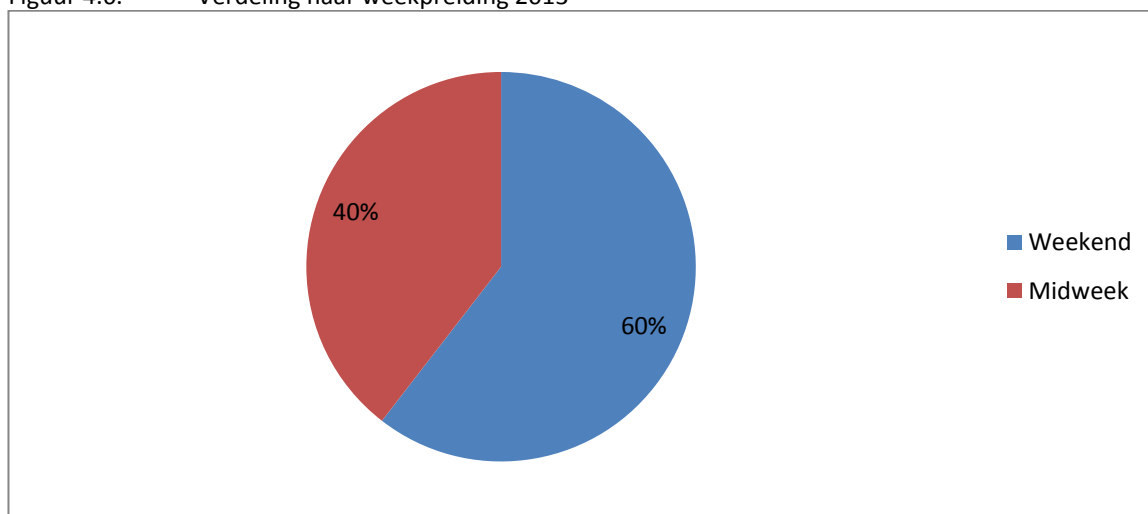
Figuur 4.5. Verdeling naar jaarspreiding 2013

Weekspreiding

- Van het dagrecreatieve bezoek in Flevoland vindt 60% in de weekends plaats en 40% doordeweeks;
- Voor natuurgerichte openluchtrecreatie en outdoor/adventure laag wordt relatief vaker een bezoek gebracht in de weekends (73% voor beide categorieën). Dit hangt vermoedelijk samen met het grote aandeel van de eigen bevolking in dit bezoek.

Figuur 4.6. Verdeling naar weekpreiding 2013

5. ECONOMISCHE BETEKENIS TOERISME EN RECREATIE

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de economische betekenis van toerisme en recreatie – uitgedrukt in bestedingen en werkgelegenheid – in 2013 behandeld. Hierbij wordt eerst ingegaan op de resultaten voor de gehele provincie (5.2.). Vervolgens wordt aangegeven hoe de economische betekenis van toerisme en recreatie in Flevoland verdeeld is over de verschillende gemeenten (5.3.). Tot slot volgt de ontwikkeling van de economische betekenis tussen 2012 en 2013 (5.4.).

5.2. Economische betekenis toerisme en recreatie Flevoland

Met behulp van de methodiek van de Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland is de economische betekenis van het toeristisch-recreatieve bezoek in 2013 bepaald. In deze paragraaf wordt ingegaan op de uitkomsten van deze berekening voor de gehele provincie per sector (5.2.1.) en per toeristisch-recreatieve categorie (5.2.2.).

5.2.1. Bestedingen en werkgelegenheid per sector

Toerisme en recreatie goed voor ruim € 607 miljoen bestedingen en 7.560 FTE

De toeristische activiteiten in Flevoland genereerden in 2013 in totaal ruim € 607 miljoen bestedingen. De meeste bestedingen komen terecht in de horeca (€ 192 miljoen) en de detailhandel (€ 157 miljoen). De werkgelegenheid die met deze bestedingen gepaard gaat komt uit op circa 7.560 FTE. Hiervan is circa 5.440 FTE directe werkgelegenheid en circa 2.120 indirect.

Tabel 5.1. Bestedingen en werkgelegenheid naar sectoren (2013)¹⁷

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	66.523.000	585
Horeca	192.253.000	2.112
Detailhandel	156.963.000	784
Entree	98.978.000	956
Vervoer	92.578.000	258
Overig ¹⁸		745
Directe werkgelegenheid		5.441
Indirecte werkgelegenheid		2.122
Totaal	607.296.000	7.563

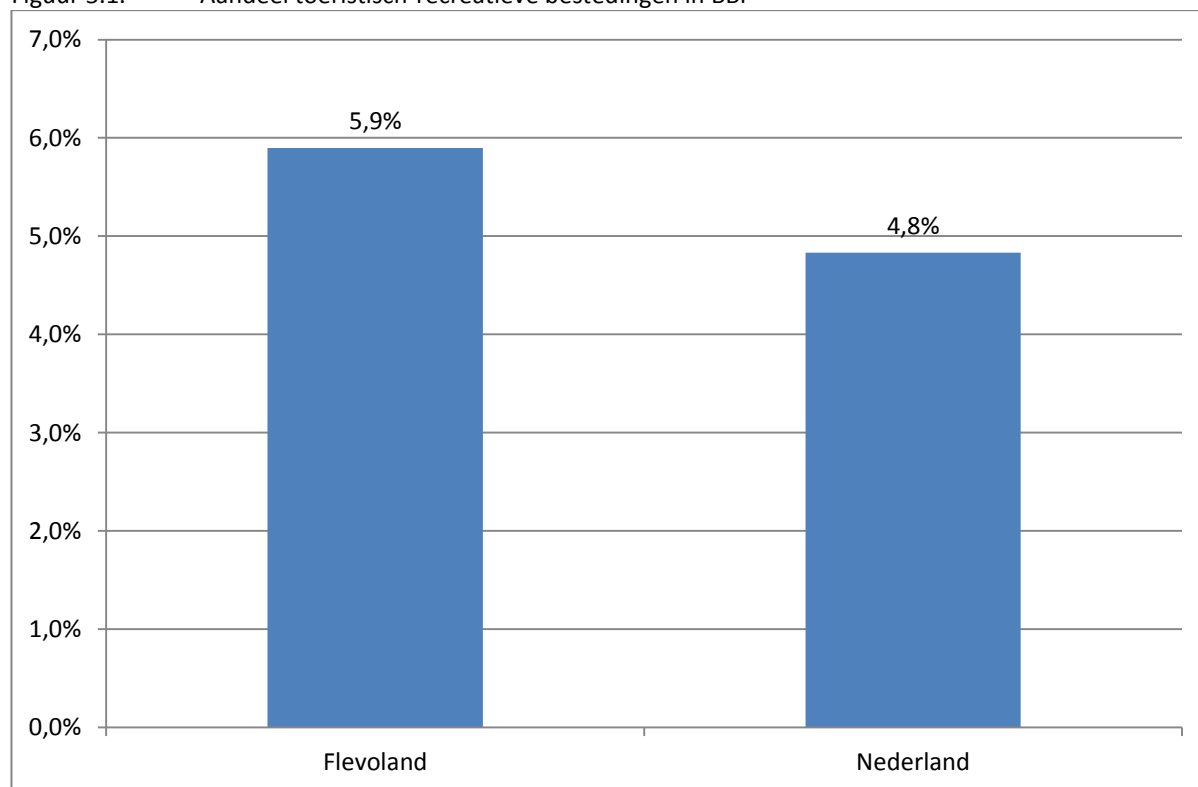
¹⁷ De bedragen in de tabel zijn afgerond op veelvouden van € 1.000. Hierdoor kunnen kleine afrondingsverschillen in de tabel ontstaan.

¹⁸ De 'sector' overig is opgenomen vanwege de correctie voor de inkoopcomponent. Het aandeel 'inkoop' van de verschillende sectoren levert immers geen werkgelegenheid op in de desbetreffende sector, maar genereert voornamelijk werkgelegenheid bij de groot- en tussenhandel en producenten van levensmiddelen en non-food. Deze werkgelegenheid is opgenomen als 'overig'. Zie ook bijlage 1.

Toerisme in Flevoland relatief belangrijke sector

Met ruim € 607 miljoen toeristisch-recreatieve bestedingen is de vrijetijdsector in Flevoland relatief belangrijk. Het aandeel in het BBP van Flevoland is 5,9%¹⁹. Landelijk gezien ligt dit percentage op 4,8%²⁰.

Figuur 5.1. Aandeel toeristisch-recreatieve bestedingen in BBP

Rekening houdend met parttime en seizoensmatig werk creëren de toeristisch-recreatieve bestedingen werk voor 10.000 tot 11.000 mensen/banen. Dit is circa 6,0 % van de totale werkgelegenheid in Flevoland (bron: LISA, 2013). Dit is redelijk in overeenstemming met het landelijk gemiddelde²¹

¹⁹ Hierbij is uitgegaan van een BBP in Flevoland van € 10,3 miljard (BBP tegen marktprijzen (cijfers 2011), bron: CBS)

²⁰ Hierbij is een bewerking uitgevoerd op de cijfers van het CBS (op basis van de Tourism Satellite Account) om tot een vergelijkbaar bestedingsniveau te komen (exclusief uitgaand toerisme, aanschaf duurzame recreatiegoederen, etc.). Vervolgens zijn de toeristisch-recreatieve bestedingen in Nederland (circa € 29 miljard na correctie) gedeeld door het BBP in marktprijzen (€ 599 miljard, bron: CBS).

²¹ Het landelijk gemiddelde bedraagt 6,3% conform de landelijke R&T standaard. Volgens deze methodiek komt het aandeel van de toeristisch-recreatieve sector in Flevoland uit op 5,4%. Hierin wordt echter bepaalde werkgelegenheid, zoals bijvoorbeeld bij Factory Outlet Center Bataviastad niet meegenomen.

5.2.2. Bestedingen en werkgelegenheid per categorie

Onderstaande tabellen²² laten zien hoe de bestedingen en directe werkgelegenheid (FTE) over de verschillende toeristisch-recreatieve categorieën verdeeld zijn. Van de bestedingen wordt 33% gegenereerd door het verblijfstoerisme (circa € 200 miljoen) en 67% door dagrecreatie (ongeveer € 407 miljoen).

Tabel 5.2. Bestedingen en directe werkgelegenheid verblijfstoerisme naar categorie (2013)

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE, direct)
Hotels/pensions standaard	€ 1.288.000 (1%)	11 (1%)
Hotels middenklasse/luxe	€ 46.879.000 (23%)	399 (23%)
Campings toeristisch	€ 21.564.000 (11%)	178 (10%)
Campings vast	€ 19.893.000 (10%)	170 (10%)
Minicampings	€ 351.000 (0%)	3 (0%)
Groepsaccommodaties	€ 512.000 (0%)	5 (0%)
Bungalows	€ 66.361.000 (33%)	596 (35%)
Watersport passanten	€ 5.651.000 (3%)	50 (3%)
Watersport vast	€ 31.270.000 (16%)	270 (16%)
Droge plaatsen	€ 6.090.000 (3%)	52 (3%)
Totaal verblijfstoerisme	€ 199.860.000 (100%)	1.733 (100%)

Tabel 5.3. Bestedingen en directe werkgelegenheid dagrecreatie naar categorie (2013)

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE, direct)
Grote attracties	€ 35.517.000 (9%)	305 (8%)
Kleine en middelgrote attracties	€ 15.059.000 (4%)	134 (4%)
Musea en bezienswaardigheden	€ 6.230.000 (2%)	53 (1%)
Evenementen laag/middel	€ 18.407.000 (5%)	171 (5%)
Evenementen hoog	€ 33.201.000 (8%)	322 (9%)
Oeverrecreatie	€ 7.849.000 (2%)	54 (1%)
Natuurgerichte openluchtrecreatie	€ 7.492.000 (2%)	66 (2%)
Waterrecreatie	€ 11.564.000 (3%)	102 (3%)
Golf	€ 21.788.000 (5%)	211 (6%)
Outdoor/adventure laag	€ 4.862.000 (1%)	42 (1%)
Outdoor/adventure hoog	€ 7.703.000 (2%)	74 (2%)
Factory Outlet Center	€ 139.280.000 (34%)	1.082 (29%)
Wellness	€ 5.763.000 (1%)	55 (1%)
Horeca	€ 92.722.000 (23%)	1.036 (28%)
Totaal dagrecreatie	€ 407.435.000 (100%)	3.708 (100%)

De belangrijkste verblijfstoeristische categorie blijft de bungalowsector. Na Factory Outlet Center Batavia Stad is dagrecreatief horecabezoek de categorie met de grootste economische betekenis. Hotels middenklasse/luxe, grote attracties (Walibi Holland) en evenementen hoog zijn andere categorieën die een grote bijdrage aan de economische waarde van toerisme en recreatie in Flevoland.

²² De bedragen in de tabel zijn afgerond op veelvoud van € 1.000. Hierdoor kunnen kleine afrondingsverschillen in de tabel ontstaan.

5.3. Economische betekenis per gemeente

In tabel 5.4. is de economische betekenis van toerisme en recreatie weergegeven voor de zes gemeenten binnen Flevoland. Omdat het kan voorkomen dat voor sommige gemeenten een enkele categorie minder betrouwbaar is omdat de populatie (aantal bedrijven) en respons (aantal bedrijven dat heeft meegewerkt) te klein is, zijn de gegevens op gemeentelijkniveau indicatief.

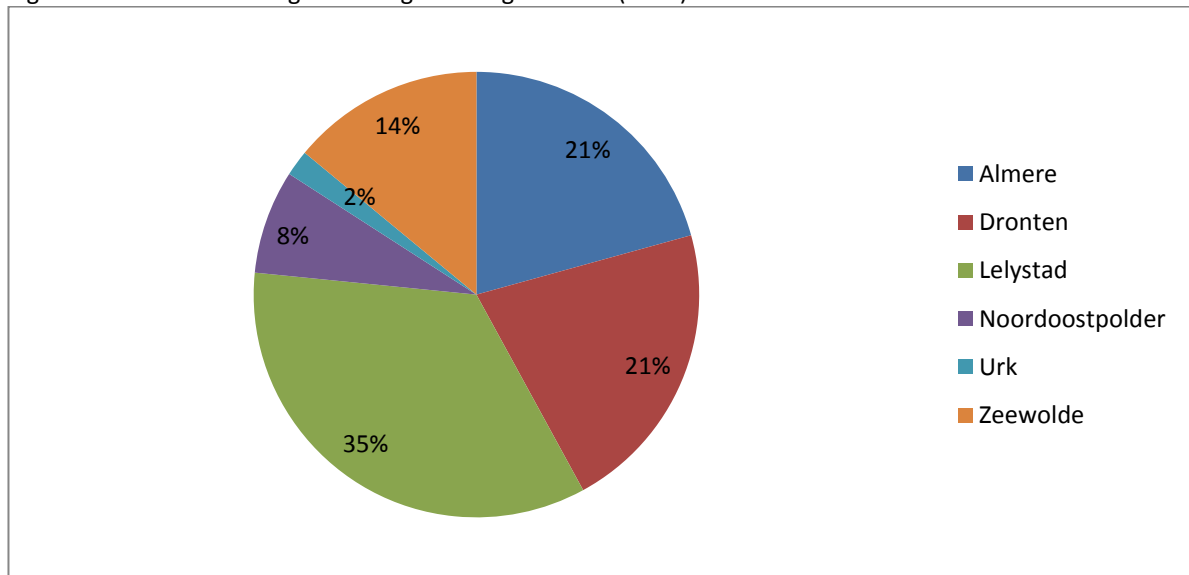
De categorie 'watersport passanten' is apart benoemd, omdat het op basis van het voorliggende materiaal niet mogelijk is om de omvang van de bestedingen binnen deze categorie exact uit te splitsen per gemeente.

Tabel 5.4. Economische betekenis Flevoland naar gemeente (2013)²³

Gemeente	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Almere	€ 124.206.000 (21%)	1.655 (22%)
Dronten	€ 129.378.000 (21%)	1.630 (22%)
Lelystad	€ 206.963.000 (35%)	2.413 (32%)
Noordoostpolder	€ 45.163.000 (8%)	598 (8%)
Urk	€ 11.263.000 (2%)	146 (2%)
Zeewolde	€ 83.969.000 (14%)	1.054 (14%)
Totaal exclusief watersport	€ 601.563.000 (100%)	7.494 (100%)
Watersport passanten	€ 5.733.000	69
Totaal inclusief watersport	€ 607.296.000 (100%)	7.563 (100%)

Zoals uit tabel 5.4. en figuur 5.1. kan worden afgeleid, zijn Lelystad, Dronten en Almere de gemeenten die de grootste bijdrage leveren aan de totale economische betekenis van toerisme en recreatie in Flevoland. Deze drie gemeenten zijn samen goed voor circa 76% van de bestedingen en werkgelegenheid (exclusief watersport passanten). Dit wordt vooral verklaard door de aanwezigheid van grote trekkers, zoals Batavia Stad, Walibi Holland, Lowlands en/of het stedelijk karakter (bezoek aan horeca, evenementen, hotelovernachtingen).

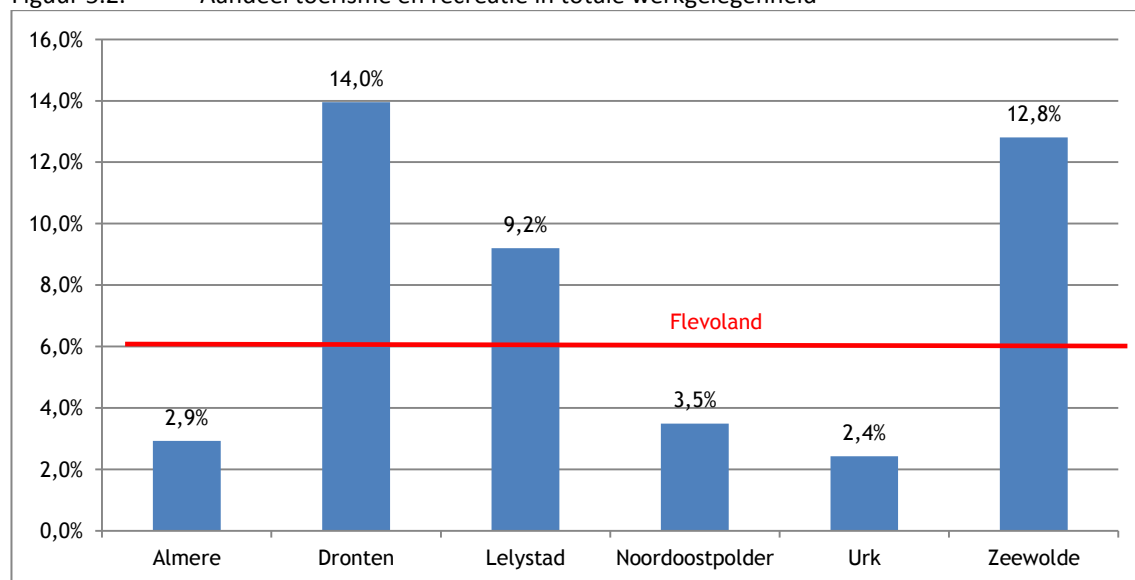
Figuur 5.1. Verdeling bestedingen naar gemeente (2013)

²³ De bedragen in de tabel zijn afgerond op veelvoud van € 1.000. Hierdoor kunnen kleine afrondingsverschillen in de tabel ontstaan.

In figuur 5.2. is per gemeente weergegeven welk aandeel de toeristisch-recreatieve sector vertegenwoordigt in de totale werkgelegenheid. Het provinciale gemiddelde komt uit op 6,0% (zie rode lijn). Toerisme en recreatie heeft een relatief groot aandeel in de totale werkgelegenheid in de gemeenten Dronten, Zeewolde en Lelystad.

Figuur 5.2. Aandeel toerisme en recreatie in totale werkgelegenheid

In bijlage 6 is per gemeente de economische betekenis van toerisme en recreatie weergegeven per categorie. Onderstaand is kort ingegaan op de belangrijkste bevindingen per gemeente:

- Lelystad is met 35% van de bestedingen (circa € 207 miljoen) economisch gezien de belangrijkste gemeente op toeristisch-recreatief gebied. Winkelbestedingen hebben verreweg de grootste impact (circa € 103 miljoen, 50% van de bestedingen), wat voor het overgrote deel voor rekening komt van Batavia Stad. Met € 50 miljoen aan bestedingen scoort ook de horecasector goed. In Lelystad komt relatief weinig impact uit het verblijfstoerisme (10% versus 33% voor heel Flevoland, exclusief watersport passanten);
- Dronten levert met ongeveer € 129 miljoen bestedingen de op één na grootste bijdrage aan de toeristische impact in Flevoland. Hierbij valt met name het grote belang van de bestedingscategorie entree op, hetgeen m.n. wordt veroorzaakt door de bestedingen in Walbi Holland en de bestedingen tijdens evenementen zoals Lowlands, de Opwekking, etc. Andere belangrijke categorieën in Dronten zijn met name bungalows, kamperen, jachthavens (vaste plaatsen), horecabezoek en golf;
- Almere is met circa € 124 miljoen bestedingen de derde gemeente qua economisch belang van toerisme en recreatie. Almere is de belangrijkste gemeente van Flevoland op het gebied van horecabezoek, watersport/jachthavens, hotelovernachtingen, oeverrecreatie en kleine watersport en wellness. Qua bestedingen vanuit evenementenbezoek neemt Almere de tweede positie in na Dronten. Horeca heeft de grootste impact (€ 36 miljoen, 29% van de bestedingen);
- Zeewolde vormt met circa € 84 miljoen bestedingen de vierde toeristische gemeente van Flevoland. Opvallend is het zeer grote belang van het verblijfstoerisme (81% versus 29% gemiddeld in Flevoland, exclusief watersport passanten) en de sector logies, wat met name kan worden verklaard door de aanwezigheid van Center Parcs de Eemhof, maar ook doordat in Zeewolde relatief veel wordt gekampeerd.

In totaal is circa 34% van de verblijfstoeristische bestedingen (exclusief watersport passanten) in Flevoland afkomstig van gasten die verblijven in Zeewolde. Zeewolde is daarmee qua totale economische betekenis de vierde gemeente, maar op verblijfstoeristisch gebied de belangrijkste gemeente;

- Noordoostpolder is met circa € 45 miljoen bestedingen de vijfde gemeente van de provincie. In het verblijfstoerisme komen relatief veel luxe hotelovernachtingen voor. Het dagtoerisme wordt hoofdzakelijk gekenmerkt door een extensief karakter (veel natuurgerichte openluchtrecreatie) naast bezoek aan horeca, kleine/middelgrote attracties en evenementen;
- Urk levert met circa € 11 miljoen bestedingen de kleinste bijdrage. Categorieën die op Urk relatief belangrijk zijn, zijn horeca, bezoek aan musea en bezienswaardigheden en watersport.

5.4. Ontwikkeling economische betekenis

In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van de economische betekenis van toerisme in Flevoland tussen 2012 en 2013 nader geanalyseerd.

Voor de categorie oeverrecreatie zijn de cijfers voor 2012 bijgesteld (zie paragraaf 4.2.4.). De categorie kleine watersport is komen te vervallen (in plaats daarvan is de categorie rondvaarten uitgebreid met waterrecreatie). Hierdoor wijken de weergegeven cijfers in deze paragraaf af van de cijfers zoals vorig jaar gepubliceerd. Voor de ontwikkeling van de bestedingen in Flevoland en de gemeenten dienen de cijfers in deze paragraaf te worden gehanteerd.

Tevens is, in samenspraak met Toerisme Flevoland, het aanbod in bepaalde categorieën uitgebreid en/of geactualiseerd (bijvoorbeeld bij de evenementen). Ook hierdoor (en door enkele noodzakelijk gebleken correcties op basis van de versterkte gegevens van respondenten voor 2012) wijken de cijfers voor 2012 op onderdelen²⁴ af van de vorige rapportage.

Tabel 5.5. Ontwikkeling economische betekenis 2012-2013

Jaar	2012	2013	2012-2013
Bestedingen	€ 599.600.000	€ 607.300.000	+1,3%
Werkgelegenheid	7.604	7.563	-0,5%

Bestedingen gestegen

De totale bestedingen zijn afgelopen jaar met +1,3% toegenomen.

Indien de groei van de totale bestedingen nader geanalyseerd wordt, kan worden geconcludeerd dat de groei grotendeels het gevolg is van een prijseffect. Binnen het verblijfstoerisme namen de totale bestedingen toe met 1,1%. Deze groei wordt met name veroorzaakt door meer overnachtingen (volume-effect van 78%) en minder door een prijseffect (22%). Voor dagrecreatie is sprake van een stijging van 1,3%. Deze groei wordt vooral veroorzaakt door een prijseffect (72%).

Relatief gunstige ontwikkeling werkgelegenheid

De toeristisch-recreatieve werkgelegenheid daalde tussen 2012 en 2013 licht met 0,5% (dit hangt samen met de gestegen arbeidsproductiviteit, de bestedingen stegen immers). In Flevoland was tussen 2012 en 2013 sprake van een grotere daling van de totale werkgelegenheid (-1,3%). De toeristisch-recreatieve sector heeft zich dus relatief gunstig ontwikkeld. Het aandeel van de toeristisch-recreatieve sector in de totale werkgelegenheid bleef nagenoeg stabiel (6,0%).

²⁴ De aanpassingen zijn doorgaans zeer klein van omvang, zeker op het niveau van heel Flevoland (bijvoorbeeld in de categorie bungalows is het aantal overnachtingen neerwaarts bijgesteld met 0,04%).

Lokale verschillen in ontwikkeling

De ontwikkeling van de bestedingen verschilt per gemeente:

- In Almere en Lelystad heeft een toename plaatsgevonden (respectievelijk +3,8% en +2,8%);
- In Noordoostpolder en Zeewolde zijn de totale bestedingen vrijwel constant gebleven;
- In Urk en Dronten zijn de totale bestedingen gedaald (respectievelijk -3,7% en -2,0%).

Tabel 5.6. Ontwikkeling bestedingen per gemeente 2012-2013²⁵

Jaar	2012 ²⁶	2013	2012-2013
Almere	€ 119.641.000	€ 124.206.000	+3,8%
Dronten	€ 132.027.000	€ 129.378.000	-2,0%
Lelystad	€ 201.383.000	€ 206.963.000	+2,8%
Noordoostpolder	€ 45.220.000	€ 45.163.000	-0,1%
Urk	€ 11.702.000	€ 11.263.000	-3,7%
Zeewolde	€ 83.927.000	€ 83.969.000	+0,1%

²⁵ De bedragen in de tabel zijn afgerond op veelvoud van € 1.000. Hierdoor kunnen kleine afrondingsverschillen in de tabel ontstaan.

²⁶ Het betreft de bijgestelde cijfers voor 2012. De bijstelling heeft met name betrekking op de categorie oeverrecreatie (zie paragraaf 4.2.4.) en het komen te vervallen van de categorie kleine watersport (zie hoofdstuk 2). Daarnaast zijn in enkele categorieën kleine correcties doorgevoerd op basis van door de respondenten verstrekte cijfers voor 2012 in het huidige onderzoek.

Bijlage 1 Toelichting Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland

In deze bijlage is nader ingegaan op de gehanteerde methodiek in de Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland 2013.

Input

In de Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland zijn 25 categorieën onderscheiden. Deze categorieën vormen een weerspiegeling van de toeristische en recreatieve activiteiten in Flevoland. Globaal kunnen de toeristisch-recreatieve categorieën worden ingedeeld in:

- Verblifsrecreatie;
- Dagrecreatie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de 25 categorieën die in de Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland worden onderscheiden.

Tabel 1.1. Categorieën Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland

Categorieën	Invoergegevens
<i>Verblifsrecreatie</i>	
1. Hotels/pensions standaard	overnachtingen (o)
2. Hotels middenklasse en luxe	overnachtingen (o)
3. Campings toeristisch	overnachtingen (o)
4. Campings vast	aantal bezette vaste standplaatsen (p)
5. Minicampings	overnachtingen (o)
6. Groepsaccommodaties	overnachtingen (o)
7. Bungalows	overnachtingen (o)
8. Watersport passanten	overnachtingen (o)
9. Watersport vast	aantal bezette vaste ligplaatsen (p)
10. Watersport droge plaatsen	aantal plaatsen op de wal (p)
<i>Dagrecreatie</i>	
11. Grote attracties	bezoekersaantallen (b)
12. Kleine en middelgrote attracties	bezoekersaantallen (b)
13. Musea en bezienswaardigheden	bezoekersaantallen (b)
14. Evenementen laag/middel	bezoekersaantallen (b)
15. Evenementen hoog	aantal bezoekdagen ²⁷ (d)
16. Oeverrecreatie	bezoekersaantallen (b)
17. Kleine watersport	bezoekersaantallen (b)
18. Natuurgerichte openluchtrecreatie	bezoekersaantallen (b)
19. Rondvaarten	bezoekersaantallen (b)
20. Golf	bezoekersaantallen (b)
21. Outdoor/adventure laag	bezoekersaantallen (b)
22. Outdoor/adventure hoog	bezoekersaantallen (b)
23. Factory Outlet Center	bezoekersaantallen (b)
24. Wellness	bezoekersaantallen (b)
25. Horeca	bezoekersaantallen (b)

Output

De resultaten van de berekeningen geven de betekenis van toerisme en recreatie weer, uitgedrukt in bestedingen (in Euro's) en werkgelegenheid (in Full Time Equivalenten). In het model wordt geen rekening gehouden met een 'weglekeffect' (bestedingen die buiten de regio worden gedaan).

²⁷ In de categorie "evenementen hoog" valt ook het bezoek aan Lowlands. De bezoekersaantallen van dit 3-daagse evenement moeten ten behoeve van de invoer in het rekenmodel worden teruggerekend naar het aantal bezoekdagen (= bezoekersaantal x aantal dagen).

Het model geeft geen inzicht in kwalitatieve aspecten zoals de afgeleide en additionele economische betekenis van toerisme en recreatie ('spin off'), de kwaliteit van de werkgelegenheid, etc.

Bestedingen

De berekening van de bestedingen geschiedt op basis van gemiddelde bestedingen per persoon per overnachting of dagtocht. Bij de categorieën campings vast en watersport vast worden de bestedingen berekend op basis van een vast tarief per plaats per jaar. Onderstaand zijn de bestedingen per categorie weergegeven.

Tabel 1.2. Bestedingsprofielen per categorie

Categorieën	Logies	Horeca	Detailhandel	Entree	Vervoer	Totaal
<i>Verblijfsrecreatie</i>						
1. Hotels/pensions standaard	35,17	25,63	8,54	3,10	21,10	93,53
2. Hotels middenklasse/luxe	65,68	38,53	9,39	1,58	32,76	147,95
3. Campings toeristisch	7,11	7,95	8,22	2,09	7,47	32,85
4. Campings vast ²⁸	1.604,31	1.403,61	1.470,63	378,54	986,94	5.844,03
5. Minicampings	6,81	4,30	7,58	1,13	6,38	26,19
6. Groepsaccommodaties	18,35	6,07	3,10	1,65	3,42	32,59
7. Bungalows	18,33	13,81	12,49	5,20	5,35	55,18
8. Watersport passanten	6,73	13,00	15,91	3,00	7,76	46,41
9. Watersport vast ⁴⁸	1.589,00	975,63	1.192,13	221,77	574,46	4.552,99
10 Watersport droge plaatsen	416,06	753,29	928,60	171,78	429,88	2.699,60
<i>Dagrecreatie</i>						
11. Grote attractie		8,92	4,80	20,44	10,23	44,40
12. Kleine en middelgrote attracties		4,51	2,03	10,03	4,02	20,59
13. Musea en bezienswaardigheden		3,44	1,28	4,45	3,42	12,59
14. Evenementen laag/middel		6,93	0,64	3,85	3,74	15,15
15. Evenementen hoog		33,91	17,29	44,25	8,46	103,91
16. Oeverrecreatie		5,05	0,00	4,92	6,24	16,21
17. Natuurgerichte openluchtrecreatie		3,87	0,96	0,00	2,36	7,19
18. Waterrecreatie		4,41	1,15	25,13	6,61	37,29
19. Golf		20,96	12,06	38,21	4,48	75,72
20. Outdoor/adventure laag		5,96	0,00	18,92	8,22	33,10
21. Outdoor/adventure hoog		26,17	0,00	150,00	12,24	188,41
22. FOC		9,01	44,24	1,31	8,74	63,31
23. Wellness		17,30	2,14	28,94	8,62	57,00
24. Horeca ²⁹		20,60	0,27	2,36	2,48	25,72

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid kan worden berekend nadat de bestedingen per sector bekend zijn. Hiervoor worden de totale bestedingen (per sector) gecorrigeerd voor een tweetal effecten:

- De bestedingen zijn inclusief BTW en accijns. Omdat deze tarieven geen directe invloed hebben op de werkgelegenheid in de sector, vindt hiervoor een correctie plaats;
- Daarnaast vindt er een correctie plaats voor de inkoopcomponent. Het aandeel 'inkoop' van de sector levert immers geen werkgelegenheid in de desbetreffende sector maar genereert voornamelijk werkgelegenheid bij de groot- en tussenhandel en producenten van levensmiddelen en non-food (brandstof, e.d.). Deze werkgelegenheid is opgenomen als 'overig'.

²⁸ Exclusief aanschaf van duurzame recreatiegoederen, stallingkosten, e.d.

²⁹ De weergegeven bestedingen betreffen het gewogen gemiddelde van de onderliggende subcategorieën en zijn gebaseerd op het CVTO.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gehanteerde BTW-tarieven en inkooppercentages (als percentage van de omzet exclusief BTW).

Tabel 1.3. BTW/accijns en inkooppercentages per sector

Sector	BTW/Accijns %	Inkooppercentage ³⁰
Logies	6,0%	0,0%
Entree	6,0%	0,0%
Horeca	10,7%	29,3%
Detailhandel	14,2%	60,0%
Vervoer	59,6%	29,6%

Na bovenstaande correcties resulteert de finale afzet uit de toeristisch-recreatieve bestedingen. De directe werkgelegenheid per sector wordt berekend door de finale afzet te vermenigvuldigen met de arbeidscoëfficiënt. De gehanteerde arbeidscoëfficiënten zijn onderstaand weergegeven in termen van aantal mensjaren (FTE) werk per 1 miljoen euro finale afzet.

Tabel 1.4. Arbeidscoëfficiënten per sector

Economische sector ³¹	Werkgelegenheid per 1 mln. euro finale afzet ³²
Logies	9,32 FTE
Horeca	17,20 FTE
Detailhandel	14,25 FTE
Entree	10,24 FTE
Vervoer	6,31 FTE
Overig	4,95 FTE

Na het vaststellen van de directe werkgelegenheid, kan de indirecte werkgelegenheid worden bepaald. De indirecte werkgelegenheid is met name het gevolg van toeleveranties (productiemiddelen, bouwnijverheid, dienstverleners (banken, verzekeringsmaatschappijen, wasserij, etc.)) die nodig zijn om de afzet in de diverse sectoren te kunnen realiseren. De indirecte werkgelegenheid wordt in zijn totaliteit, met behulp van een multiplier, bepaald. Deze werkgelegenheidsmultiplier bedraagt 1,39. Met andere woorden 1 FTE directe werkgelegenheid genereert 0,39 FTE indirecte werkgelegenheid.

³⁰ Bij de hantering van de inkooppercentages per sector is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Horeca: Bedrijfschap Horeca & Catering (BHC); Vervoer: BETA/NOVE; Detailhandel Economisch Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf (EIM). Voor de sectoren detailhandel en horeca is uitgegaan van gewogen gemiddeldes.

³¹ Deze indeling in sectoren is gebaseerd op de volgende CBS-indeling: Cultuur & Recreatie (Entree), (detail)Handel, Horeca (incl. Logies), transport-/comm. bedrijven (Vervoer) en Overig (m.n. toeleveranciers).

³² Bronnen: Nationale rekeningen (CBS).

Bijlage 2 Responsoverzicht per gemeente

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van de accommodaties die in het onderzoek zijn meegenomen. Accommodaties met een asterisk (*) hebben niet meegewerkt aan de enquête. Voor de verblijfstoeristisch bedrijven die niet hebben meegewerkt is het aantal overnachtingen ingeschat uitgaande van de gemiddelde bezettingsgraad of de gegevens van eerdere jaren in de desbetreffende categorie. Voor de dagtoeristische voorzieningen die niet hebben geparticipeerd is uitgegaan van bezoekcijfers in eerdere jaren. De cijfers betreffende evenementen zijn aangeleverd door gemeenten en gemeentelijke promotieorganisaties.

Hotels luxe/middenklasse

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Apollo Hotel Almere	Dorhout Mees	Apollo Hotel Lelystad	Best Western 't Voorhuys		Hotel Restaurant Hardersluis *
Bastion Deluxe Almere *	Hotel Het Galjoen	Hotel Lelystad Airport BV *	Hotel van Saaze *		Hotel Zeewolde *
Finn Hotel		Waterlodge De Aalscholver	Van der Valk Hotel Emmeloord		
Van der Valk Hotel		Waterlodge De Lepelaar			
Lodgerie Het Groene Geheim		Hotel De Lange Jammer			
		De Groene Watertuinen *			
		Hotel Ark			

Hotel standaard

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Addis Abeba *	B&B Hanzoord *	B&B De Aardbei *	Eurohoeve *	B&B Urk	B&B Arendshof
De Franse Den	B&B De Kandelaar *	Datsja Logies *	B&B Jaarsma	Pension De Kaap	B&B Bij het bos
B&B Heijmans	Hof van Hagen *	Doors Logies	B&B Michiel en Tineke Keppel	Pension De Kroon	B&B Buitengewoon *
Hotel Anno	Bed & Biologische Breakfast	Fam. Van der Borg *	't Ruttens Hoekje	Pension 't Anker *	B&B Van der Maat *
Pension Almere	B&B De Bron	Huis van Steen *	B&B Het Tijdelijke Verblijf *	Pension Schenk *	De Sternhof
B&B Sub 7 *		Huisje Net en Anders	B&B Chalet Buquet *		B&B De Kikkerhof *
B&B Veloservices		B&B Kohn			
Galerie Christine		B&B Valkenhorst			
B&B Oostvaardersplassen					
B&B Open Doors					
B&B De Lakenhal *					

Campings regulier

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Naturistenvereniging Chamavi	Molecaten Park Flevostrand	Camping De Houtrib *	Craneburcht *	't Urkerbos	Camping De Bolhaven *
Groepskampeerterrein Kotterbos *	NCC Het Abbertbos *	Camping t Oppertje	Kampeeterrein De Veenkuil	Gem.haven Urk*	RCN Zeewolde
Kampeeterrein Kemphaan	Camping De Ruimte		Recreatiepark De Voorst		Camping De Parel
Camping Waterhout	Camping 't Wisentbos		De Stiente *		Recr. gebied Erkemederstrand
WSV Almere Haven *	Rivièra Parc *		Vakantiepark Eigen Wijze		Jachthaven De Eemhof
	Aqua-C. Bremerbergse Hoek		Camping Het Bosbad *		Flevonatuur *
	Vakantiepark WalibiHolland				Groepskampeerterrein Banken
	CampSpirit				Natuurkampeerterrein Altena
	De Abbert *				Natuurkampeerterrein De Dasselaar
					Camping Het Polderbos *
					De Vrijgaard *
					Recreatiebedrijf De Wielewaal

Minicampings

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Marina Muiderzand	Mini-camping De Oase	De Gaard	Mini-camping de Tulp *		De Stemhof
	Mini-camping 't Hecht		Efkes-Lins		
	Mini-camping 't Revehof *		SVR Camping De Kiekendief *		
	Mini-camping Vereecken *		't Ruttens Hoekje		
			Mini-camping Ons Domein *		
			Camperplaats 'Afslag Nagele'		

Groepsaccommodaties

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Stgt. Kindervakantieland Almere *			Recreatie en Horecabedrijf Craneburcht *		
			Groepsaccommodatie De Appelhof		
			Groepsaccommodatie De Vuurtoren		
			Hoeve Marant		
			Groepsaccommodatie Gastvrij Schokland		

Bungalows en appartementen

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Appartement Almere *	Bungalowpark de Boschberg	Appartementen Luikink *	Vakantiepark Eigen wijze	Woning Bèbe en Bes *	Horsterwold
	De Bremerberg	Boomhutovernachtingen	De Groene Kwadrant	Woningen de Kaap	CenterParcs De Eemhof
	Rivièra Parc *	Waterland Logies	Bungalows Netl *	Woning Hendrikus Hoef *	Flevonatuur *
	Vakantiepark Walibi Holland				RCN Zeewolde
	Landal Waterparc Veluwemeer				Harderwold *
	Vakantiehuis Vossemeer				
	Het Colombinehuis *				

Jachthavens

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Haddock Watersport *	Aqua-Centrum Bremerbergse Hoek	Bataviahaven	Jachthaven De Voorst	WSV De Zuiderzee *	Aanloophaven *
Marina Muiderzand	Gicom Jachthaven Ketelhaven	Deko Marine	Marina Schokkerstrand	Gemeentehaven Urk	Jachthaven Wolderwijd *
De Blocq van Kuffeler *	Inter Harbour Ketelhaven	Flevo Marina	WSV Kraggenburg		Erkemederstrand
WSV Almere-Haven	Molecaten Park Flevostrand	WSV Houtribhaven			Holland Marine Service
Gemeentehaven Almere *	Jachthaven Rivièra Parc *	WSV Het Bovenwater			Jachthaven De Eemhof
	Jachthaven De Klink	Jachthaven De Noordvaarder *			RCN Zeewolde
	St. Jachthaven Ketelmeer	Jachthaven Lelystad Haven			
	WSV Swift	Bellevue Haven *			
	WSV Biddinghuizen *	Liberty Maritime Europe *			
	WSV Dronten *				

Grote attractie

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
		Walibi Holland			

Kleine en middelgrote attracties

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Indoor Ski Almere *		Ballorig Lelystad	Speel- en Doepark de Voorst		Aqua Mundo
Ballorig Almere *		Aviodrome	Orchideeënhoeve		
		Bataviawerf	Meerzoo *		

Musea en bezienswaardigheden

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Museum de Paviljoens *	Atelier Irene *	De Poldertuin	Kasparus Bierbrouwerij *	Museum Het Oude Raadhuis	Forellenvisvijvers
Casa CASLa *	Brouwerij de Praght	Koffieschenkerij Wind in de Wilgen*	Natuurlijk Schokland *		MMM...Natuurlijk *
Energie en Scheepvaartmuseum	Werken met Wol	Bos Fine Art	De Goldhoorn Gardens		Potato Henk
Maritiem Trefpunt	XL De Ateliers *	Locus Flevum	Museum Schokland *		Bernesse Kaasb. *
The Arts of Regina *	Warmonderhof Boomg.	Gea's Bloemsieraden	De Tuinen van Lipkje Schat *		Kunst en Meer
	De Polderzoom	Rijksdienst Cultureel Erfgoed	Museum Nagele		Hans en Griet *
	Het Grote Kabouterbos *	Forellenvisvijver De Huif *	Viva Lavendula *		
		Nieuw Land Erfgoedcentrum	Klein afrika		
			Tulpeninformatiecentrum		
			Stekkentuin		
			Fruitbedrijf Verhage *		
			Fruitbedrijf Vink *		
			Indo Suka Import		
			Theeschenkerij Alfeim		
			Textielatelier Hilly		
			Bloemschik Het Anjertje		
			Fruitbedrijf Koning *		
			Galerie De Voorst		
			De Tulpenpluktuin		
			Wijngaard Maronnesse		
			Renne Streekproducten		
			De Boerderij Zorgboerderij		
			De Knutselkeet *		
			Zorgboerderij Aventurijn		
			Galerie De Paardestal		
			Galerie Het Trappenhuis *		
			Nieuw Land Erfgoed Centrum**		
			Marant Recreatie		

Evenementen laag

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Almere Regata	Agrotechniek Holland	Bataviahaven dagen	Nieuwjaarsfestival	Kerstmarkt	Cultuurmarkt Zeewolde
Almeerdaagse	Funky Beach	Dutch Bird Fair	Menmarathon Kuinderbos	Zang op Hemelvaart	Nacht van Zeewolde
Afrikadag	Kerstloop	Zeebodem-event	Bloembollen Vakdagen	Zingen in de zomer	Boer zoekt Burger
Cultuurnacht/Monumenten Dag	New Wine	Uitgast	Kerstmarkt in Emmeloord	Urkerdag	Avondvierdaagse
Graffiti Jam	Meerpaaldagen	Dancetour	Tulpenfestival	Urk in wintersferen	Erkemedehondendag
Lumiereparkfestival	Opwekking	Stadshartfestival	Pieperfestival	Zomerbraderie	Kaap Flevo strandfest.
Surinamedag	Triatlon Mud Masters	Lelyfestijn Straattheaterdag	Sint Intocht	5 mei rommelmarkt	Koninginnedag
Midland Classic Oldtimers Show		Symfonisch vuurwerk	Internationale Tank S Rally	Braderie Urkerdag	Nieuwjaarsduik
Doe-en kijkdag		LelystART	Scandinavië Markt	1e Urker wandelevenement	Van A tot A Tocht
Harbor Jazz		Nationale Oldtimermeeting	Groendag	Famiedag Urk	Winterworld
Sinterklaasintocht		Sea Bottom Jazz Festival	Pietenfeest	Koninginnedag	Endurance Triathlon
Outdoor Eating		Kunstmarkt Lelystad Haven	Nacht van Oranje		
Festival Afrique Carib		Proeverij & Verwennerij	Zomermarkten		
Free Festival		Sunsation			
Almere City Run		Zomerbraderie			
Kermissen		SBS6 Kerstparade			
Almere Haven Festival					
Bevrijdingsfestival Flevoland					
Luilakbloemenmarkt					
Triatlon (UPC Holland Triatlon)					
Koninginnedag (vuurwerk)					
My Run on High Heals					
Online Skating NK/EK					
Ultimate Almere					
Wereldrecord sushi maken					

Evenementen hoog

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Libelle Zomerweek	Lowlands				
Zand Almere	Defqon Dance Festival				

Natuurgerichte openlucht recreatie

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Landgoed de Kempphaan *	De Schulp *	Bezoekerscentr. O'vaarderplassen	Kuinderbos	Belevenissenbos Urk*	SBB Horsterwold *
Natuurbelevingscentrum De Oostvaarders		Natuurpark Lelystad	Voorsterbos *		
De Trekvogel		Belevenissenbos Lelystad	De Gesteentetuin		

Waterrecreatie

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Almere Veertje	Rondvaart IJsselmeer*	Naupar *	Rederij De Dageraad *	UK 10 IJsselmeer Rondvaarten *	Sylfe Zeiltochten
Rederij Tisset *	De oase *	Brug Jachtverhuur	Yachtcharter Baaten	Willem Barentsz	De Diepgang *
Haddock Watersport *	Zeilschool De Randmeren *	Flevo Yachtcharter*		Rondvaart Energie *	De Zeilschool *
Almeerse Botter AM1	Ulli's Kano en Katamaran *	Surfschool Paradiso		Rondvaart Urker Botter *	HVAL Sailing
Amorgos Zeilvakanties *		Zeilschool Bounty		De Zuiderzee Passagiersschip	Parasailing Ned.
Bever Zwerfsport Kano *		Zeilschool Pyxis Mare		Botterstichting Westhaven	De Bolhaven *
Boei 2					Scoutcentr.Harderwold*
Bootverhuur IJsselmeer					Rondvaartboot Achie
Kanokay					
Sail-Today					
Albatros Zeilcharters *					
De Volharding *					
Cable Park Almere *					
OCC Yachting *					
Willem Barentsz					

Golf

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Golfclub Almeerderhout	Dorhout Mees	Golf Event Center	Golfclub Emmeloord		Golfresort Harderwold
	Shortgolf Swifterbant *	Swinggolf Meeuwenhoeve *	Pitch en Putt Netl		Golfclub Zeewolde
	Golfresidentie Dronten *				

Outdoor/adventure laag

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Teambuilder	Flev Onice *	Midland Circuit	Op d'n Akker Poldernostalgie		
Paintball Park Flevoland *	New Challenge (Lowlands Adv. Challenge*)	Balls & Arrows *	Netl (Brennels Buiten) *		
SEC Survivals	Ski Inn Dronten				
Gladiator Sports *	Dorhout Mees				
Kids Outdoor					
Fun Forest					

Outdoor/adventure hoog

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
VVC Adventure*	Zweefvliegclub Flevo	Helicon *	Zweefvliegclub NOP		
		Wooning Aviation *			
		Prodrive Training			
		Flight Center Lelystad *			
		Test en trainingscentrum ANWB Vliedschool Lelystad *			
		WM Flight Services			

Factory Outlet Center

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
		Bataviastad			

Wellness

Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde
Sauna Park Almere*	Aphrodite's thermen				
Thermen La Mer					

Bijlage 3 Overzicht verblijfstoeristisch aanbod en overnachtingen

Tabel 3.1. Aantal bedrijven Flevoland 2013 per categorie per gemeente

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Totaal
Hotels standaard	11	5	8	6	5	6	41
Hotels middenklasse/luxe	5	2	7	3	0	2	19
Reguliere campings	5	9	2	6	2	12	36
Minicampings	1	6	1	6	0	1	15
Groepsaccommodaties	1	0	0	5	0	0	6
Bungalows	1	7	3	3	3	5	22
Jachthavens	5	10	9	3	2	6	35
Totaal	29	39	30	32	12	32	174

Tabel 3.2. Aantal toeristische slaapplekken Flevoland 2013 per categorie per gemeente³³

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Totaal
Hotels standaard	65	30	47	22	38	27	229
Hotels middenklasse/luxe	987	125	289	326	0	30	1.757
Reguliere campings - toeristisch	1.295	8.280	375	1.470	910	6.955	19.285
Minicampings	100	565	75	395	0	60	1.195
Groepsaccommodaties	60	-	-	240	-	-	300
Bungalows	4	2.678	14	324	22	4.707	7.749
Jachthavens - passanten	670	1.440	1.835	600	875	1.640	7.060
Totaal	3.181	13.118	2.635	3.377	1.845	13.419	37.575

Tabel 3.3. Aantal vaste plaatsen Flevoland 2013 per categorie per gemeente

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Totaal
Reguliere campings - vast	169	1.175	95	363	105	1.497	3.404
Jachthavens - vast	2.089	2.031	2.421	396	289	1.782	9.008

³³ In deze tabel wordt uitgegaan van 5 slaapplekken/bedden per toeristische kampeerplaats en passantenplaats. Dit is conform de berekenwijze van CBS.

Tabel 3.4. Aantal overnachtingen Flevoland 2013 per categorie per gemeente³⁴

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Totaal
Hotels standaard	3.716	1.643	3.727	945	2.190	1.553	13.774
Hotels middenklasse/luxe	183.868	g.g.	58.826	49.729	0	g.g.	316.863
Reguliere campings	40.888	337.058	g.g.	37.520	g.g.	195.209	656.435
Minicampings	g.g. ³⁵	6.166	g.g.	4.280	0	g.g.	13.406
Groepsaccommodaties	g.g.	0	0	12.250	0	0	15.723
Bungalows	g.g.	350.367	3.440	33.105	2.057	813.329	1.202.672
Totaal	233.769	735.032	78.854	137.829	14.722	1.015.114	2.218.874

³⁴ Voor de kampeersector zijn in de tabel de overnachtingen op toeristische plaatsen weergegeven. De vaste plaatsen worden in dit onderzoek meegenomen door het aantal vaste plaatsen te vermenigvuldigen met de gemiddelde bestedingen per plaats per jaar. Voor de jachthavens zijn alleen de passantenovernachtingen op provinciaal niveau bekend en is geen onderverdeling naar gemeenten beschikbaar.

³⁵ Om de vertrouwelijkheid van de gegevens van individuele bedrijven te waarborgen, worden alleen uitspraken gedaan op een aggregatieniveau van minimaal 3 bedrijven. Indien er wel overnachtingen in een bepaalde gemeente voorkomen, maar dit vanwege het waarborgen van de vertrouwelijkheid niet kan worden weergegeven, wordt dit aangegeven met de aanduiding g.g.

Bijlage 4 Overzicht dagrecreatief aanbod en bezoek

Tabel 4.1. Aantal bedrijven Flevoland 2013 per categorie per gemeente

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Totaal
Grote attracties	0	1	0	0	0	0	1
Attracties klein/middelgroot	2	0	3	3	0	1	9
Musea en bezienswaardigheden	5	7	8	28	2	6	56
Natuurgerichte openluchtrecreatie	4	1	3	3	1	1	13
Waterrecreatie	15	4	6	2	6	8	41
Golf	1	3	2	2	0	2	10
Outdoor/adventure laag	6	4	2	2	0	0	14
Outdoor/adventure hoog	1	1	7	1	0	0	10
Factory Outlet Center	0	0	1	0	0	0	1
Wellness	2	1	0	0	0	0	3
Totaal	36	22	32	41	9	18	158

Tabel 4.2. Aantal bezoeken Flevoland 2013 per categorie per gemeente

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Totaal
Grote attracties	0	800.000	0	0	0	0	800.000
Attracties klein/middelgroot	g.g. ³⁶	0	282.024	202.000	0	g.g.	731.224
Musea en bezienswaardigheden	26.934	21.850	51.900	151.735	g.g.	7.230	494.649
Evenementen laag/middel	532.564	224.500	135.300	213.236	75.700	33.350	1.214.650
Evenementen hoog	109.500	210.000	0	0	0	0	319.500
Oeverrecreatie	539.363	112.394	209.371	127.880	53.118	58.746	1.100.872
Natuurgerichte openluchtrecreatie	270.365	g.g.	377.113	395.000	g.g.	g.g.	1.042.478
Waterrecreatie	132.754	35.000	106.445	g.g.	22.380	11.780	310.059
Golf	g.g.	89.200	g.g.	g.g.	0	g.g.	287.745
Outdoor/adventure laag	39.150	55.500	g.g.	g.g.	0	0	146.881
Outdoor/adventure hoog	g.g.	g.g.	27.381	g.g.	0	0	40.881
Factory Outlet Center	0	0	2.200.000	0	0	0	2.200.000
Wellness	g.g.	g.g.	0	0	0	0	99.242
Horeca	1.475.837	409.211	859.613	469.512	122.059	269.226	3.605.459
Totaal	3.364.710	1.966.655	4.271.878	1.634.058	508.257	648.082	12.393.640

³⁶ Om de vertrouwelijkheid van de gegevens van individuele bedrijven te waarborgen, worden alleen uitspraken gedaan op een aggregatieniveau van minimaal 3 bedrijven. Indien er wel bezoekersaantallen in een bepaalde gemeente voorkomen, maar dit vanwege het waarborgen van de vertrouwelijkheid niet kan worden weergegeven, wordt dit aangegeven met de aanduiding g.g.

Bijlage 5 Analyse horeca

Uit de analyses blijkt:

- In 2013 waren in Flevoland in deze drie sectoren in totaal 480 bedrijven gevestigd³⁷. Dit betekent een toename van 36 bedrijven (ofwel 8%) tussen 2011 en 2013. Deze toename in aantal bedrijven vond plaats in zowel de dranken- (+6%), de restaurant- (+3%) als de fastservicesector (+14%);
- De verkoopoppervlakte nam toe van 93.472 m² in 2011³⁸ naar 102.425 m² in 2013 (+10%). Kijkend naar de drie sectoren valt op dat de verkoopoppervlakte in de restaurantsector daalde (-3%). In de dranken- en fastservicesector was een toename van 16% resp.10% zichtbaar;
- Flevoland telde in 2013 in totaal 7 discotheken (4 in Almere, 1 in Lelystad en 2 in Noordoostpolder). Dit aanbod is inbegrepen in het aanbod in de drankensector;
- Daarnaast zijn er in Flevoland 4 bowlingcentra (buiten verblijfsrecreatieve bedrijven) met in totaal 44 banen (24 in Almere, 6 in Dronten, 10 in Lelystad en 4 in Noordoostpolder)³⁹;
- Het aantal speelautomatencentra bedraagt 7 (4 in Almere, 2 in Lelystad en 1 in Noordoostpolder)⁴⁰;
- In 2013 vonden circa 3,6 miljoen dagrecreatieve horecabezoeken plaats in Flevoland, waarvoor bezoekers minimaal 2 uur van huis waren. Ruim 1,1 miljoen bezoeken had betrekking op uit eten in een (fastfood)restaurant of eetcafé. Voor een onderverdeling van het aantal bezoekers per type horeca wordt verwezen naar tabel 5.3.

Tabel 5.1. Aantal bedrijven Flevoland naar sector (2013)

Gemeente	Drank	Restaurant	Fastservice
Almere	61	66	87
Dronten	14	12	15
Lelystad	33	41	43
Noordoostpolder	22	13	21
Urk	12	6	9
Zeewolde	8	9	8
Totaal	150	147	183

Tabel 5.2. Verkoopoppervlakte Flevoland naar sector (2013)

Gemeente	Drank	Restaurant	Fastservice
Almere	20.888	10.269	6.746
Dronten	9.674	2.844	1.777
Lelystad	12.024	6.965	3.489
Noordoostpolder	9.110	2.910	1.340
Urk	3.408	805	637
Zeewolde	6.984	2.147	408
Totaal	62.088	25.940	14.397

Tabel 5.3. Dagrecreatief horecabezoek Flevoland naar activiteit (2013)

	Almere	Dronten	Lelystad	Noordoostpolder	Urk	Zeewolde	Flevoland
Bar\café bezoek	206.207	95.502	118.702	89.934	33.644	68.946	612.936
Bowlen \ Kegelen	85.806	21.452	35.753	14.301	-	-	157.311
Casino, speelhal e.d.	50.638	-	25.319	12.660	-	-	88.617
Discobezoek	133.555	-	33.389	66.777	-	-	233.721
Op terras zitten	138.293	55.562	84.284	53.352	18.700	40.529	390.719
Uit eten in restaurant \ eetcafé	724.497	200.650	491.394	205.306	56.794	151.475	1.830.116
Uit eten (fastfood \ snackbar)	136.841	36.046	70.773	27.182	12.921	8.276	292.039
Totaal	1.475.837	409.211	859.613	469.512	122.059	269.226	3.605.459

³⁷ Bron: Bedrijfschap Horeca & Catering.

³⁸ In de overige monitor was de analyse van de horecasector gebaseerd op 2011. Voor de ontwikkeling wordt 2013 derhalve vergeleken met 2011.

³⁹ Bron: Nederlandse Bowling Federatie.

⁴⁰ Bron: VAN Speelautomaten Brancheorganisatie.

Bijlage 6

Economische betekenis per gemeente

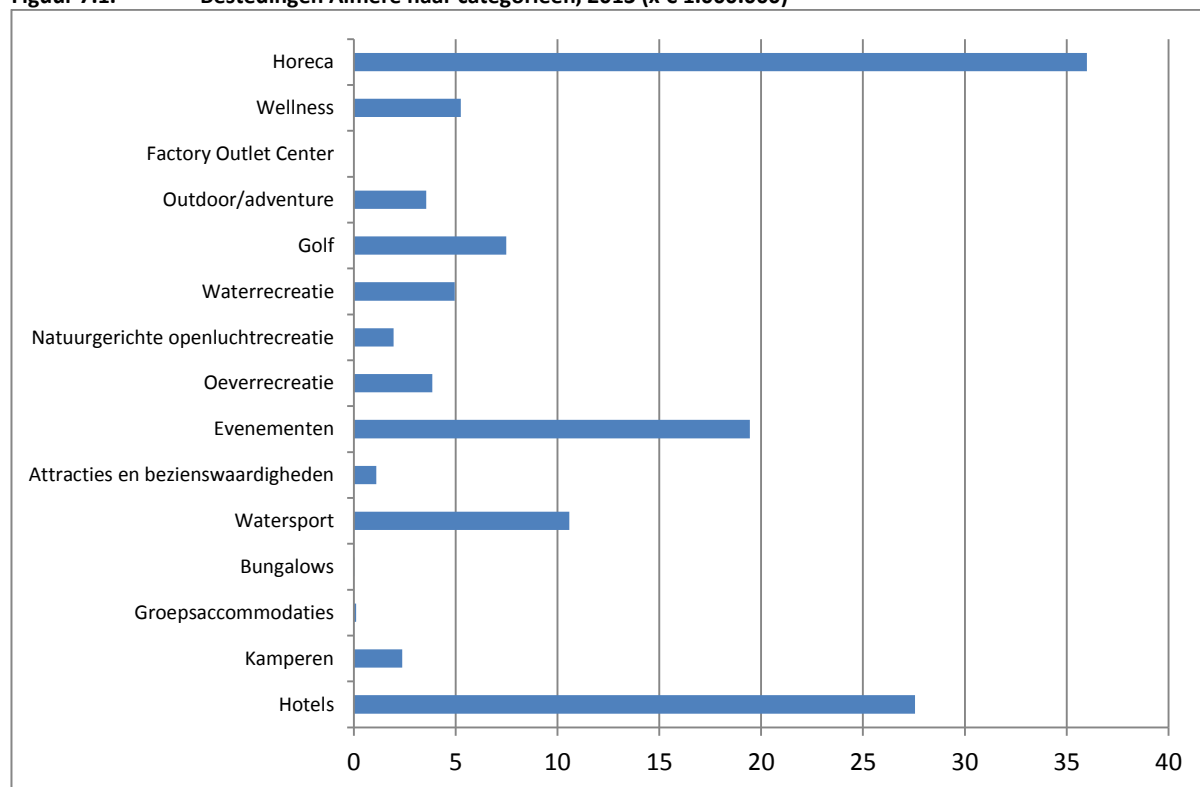
In deze bijlage is de economische betekenis per gemeente weergegeven. De verdeling naar categorieën is met grafieken weergegeven (exclusief watersport passanten).

Almere

Tabel 7.1. Bestedingen en werkgelegenheid Almere naar sectoren, 2013

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	16.151.000	142
Horeca	53.566.725	588
Detailhandel	10.051.850	50
Entree	25.087.975	242
Vervoer	19.348.525	54
Overig		114
Directe werkgelegenheid		1.191
Indirecte werkgelegenheid		464
Totaal	124.206.100	1.655

Figuur 7.1. Bestedingen Almere naar categorieën, 2013 (x € 1.000.000)

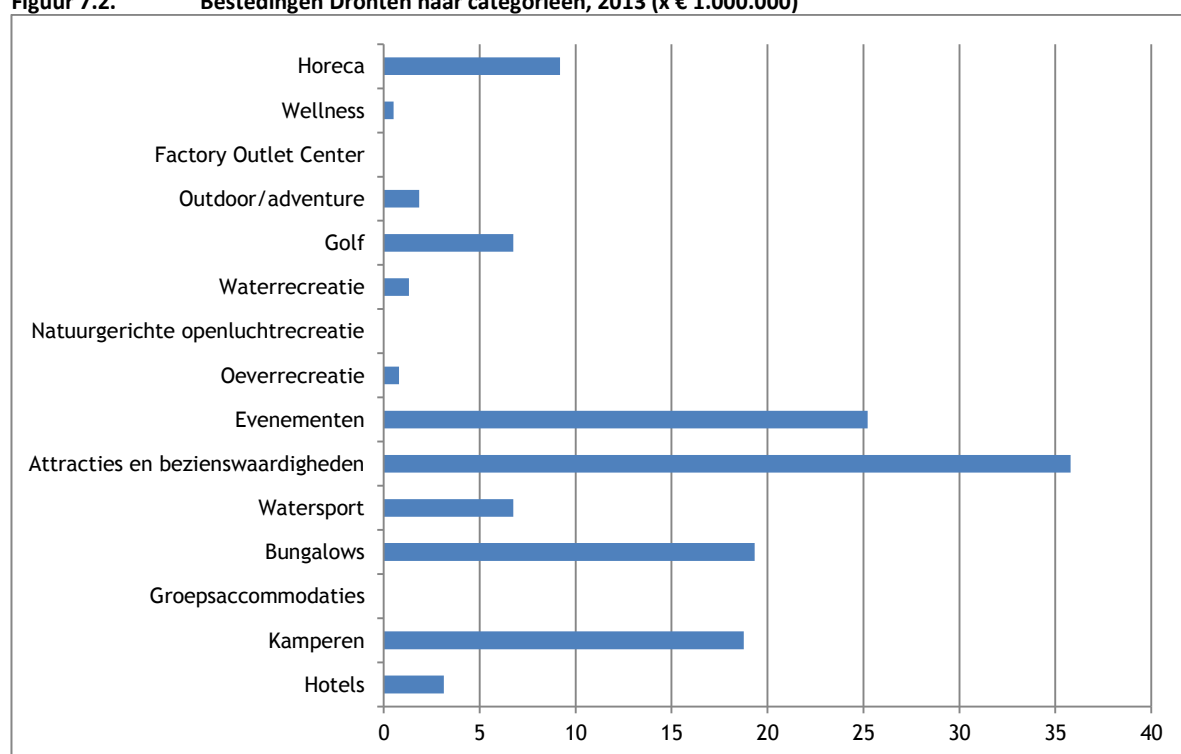

Dronten

Tabel 7.2. Bestedingen en werkgelegenheid Dronten naar sectoren, 2013

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	14.302.325	126
Horeca	37.953.625	417
Detailhandel	20.142.525	101
Entree	36.334.150	351
Vervoer	20.644.975	57
Overig		121
Directe werkgelegenheid		1.173
Indirecte werkgelegenheid		457
Totaal	129.377.600	1.630

Figuur 7.2. Bestedingen Dronten naar categorieën, 2013 (x € 1.000.000)

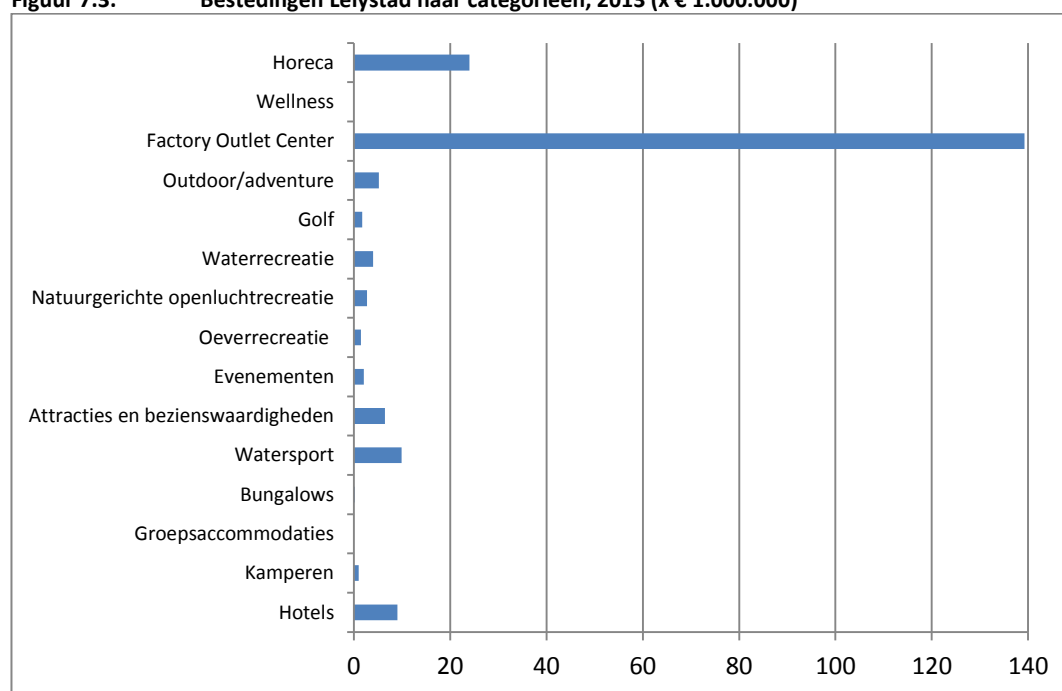

Lelystad

Tabel 7.3. Bestedingen en werkgelegenheid Lelystad naar sectoren, 2013

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	7.536.100	66
Horeca	50.012.900	549
Detailhandel	102.727.000	513
Entree	17.133.450	166
Vervoer	29.553.375	82
Overig		360
Directe werkgelegenheid		1.736
Indirecte werkgelegenheid		677
Totaal	206.962.825	2.413

Figuur 7.3. Bestedingen Lelystad naar categorieën, 2013 (x € 1.000.000)

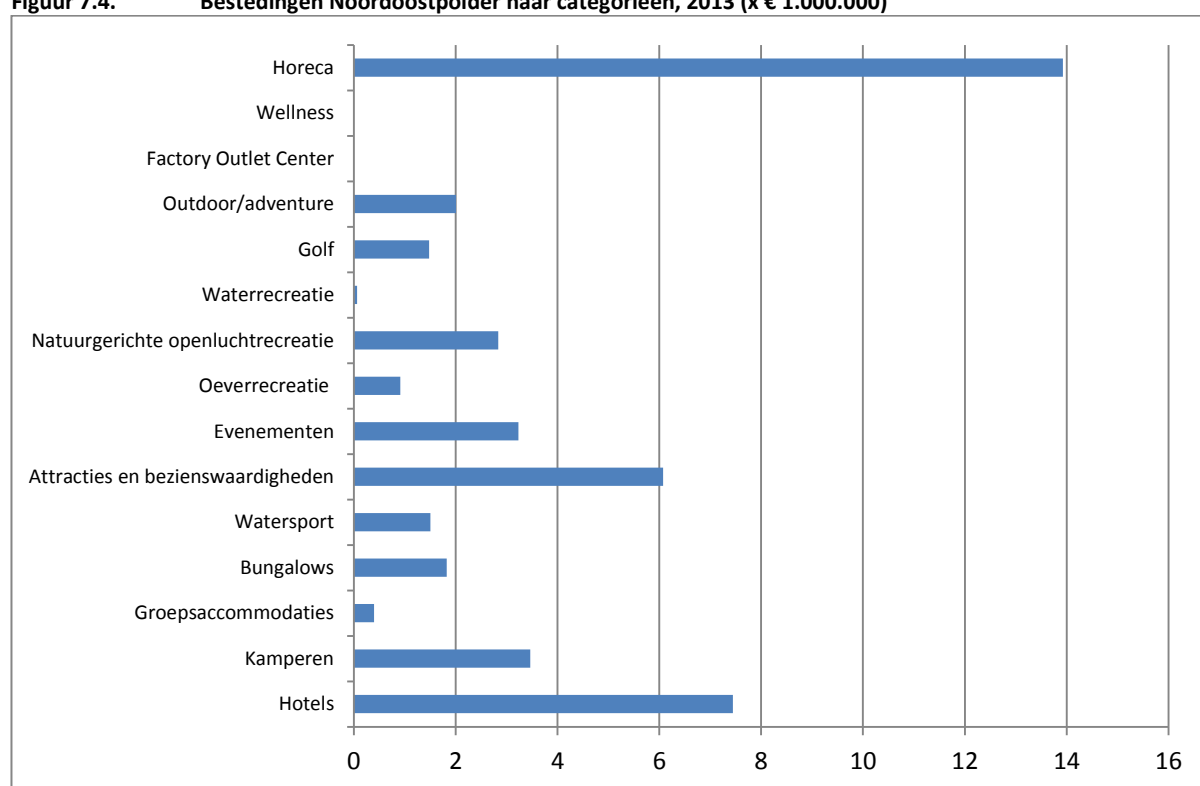

Noordoostpolder

Tabel 7.4. Bestedingen en werkgelegenheid Noordoostpolder naar sectoren, 2013

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	5.481.625	48
Horeca	20.339.150	223
Detailhandel	3.786.825	19
Entree	7.668.275	74
Vervoer	7.886.675	22
Overig		44
Directe werkgelegenheid		430
Indirecte werkgelegenheid		168
Totaal	45.162.575	598

Figuur 7.4. Bestedingen Noordoostpolder naar categorieën, 2013 (x € 1.000.000)

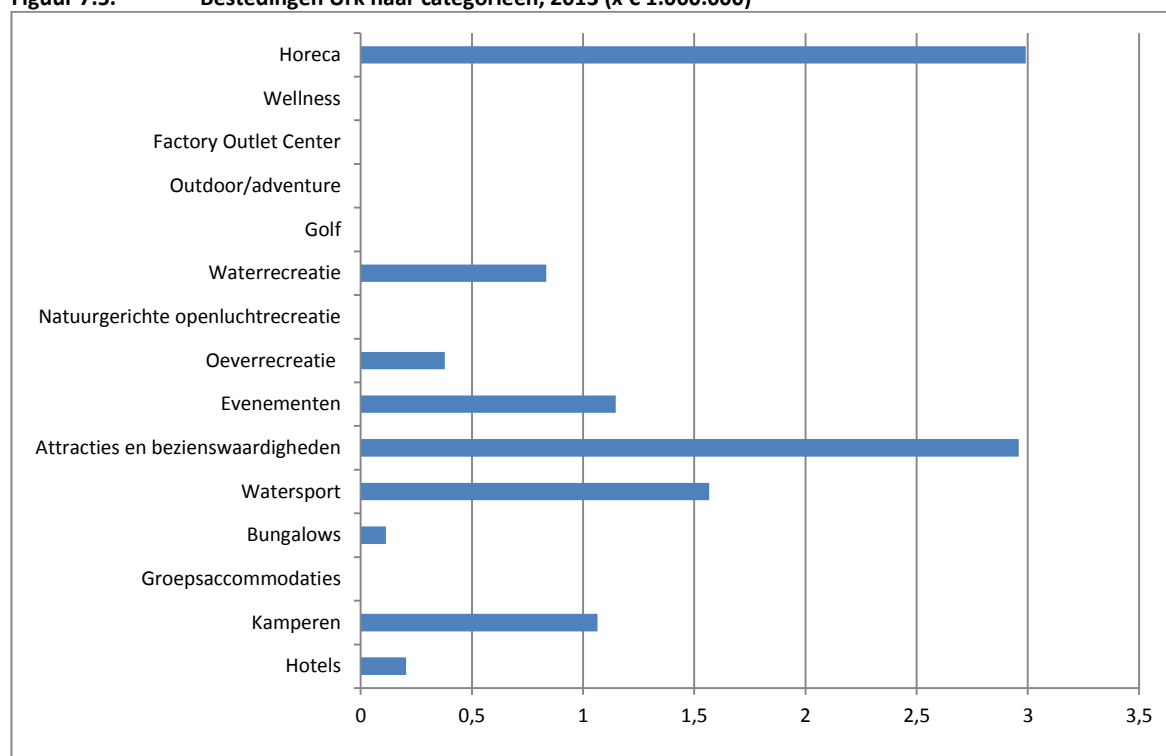

Urk

Tabel 7.5. Bestedingen en werkgelegenheid Urk naar sectoren, 2013

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	875.525	8
Horeca	4.683.350	51
Detailhandel	1.190.775	6
Entree	2.331.125	23
Vervoer	2.182.425	6
Overig		11
Directe werkgelegenheid		105
Indirecte werkgelegenheid		41
Totaal	11.263.225	146

Figuur 7.5. Bestedingen Urk naar categorieën, 2013 (x € 1.000.000)

Zeewolde

Tabel 7.6. Bestedingen en werkgelegenheid Zeewolde naar sectoren, 2013

Sectoren	Bestedingen (in €)	Werkgelegenheid (in FTE)
Logies	21.356.900	188
Horeca	24.120.700	265
Detailhandel	17.219.450	86
Entree	10.812.550	104
Vervoer	10.459.800	29
Overig		86
Directe werkgelegenheid		758
Indirecte werkgelegenheid		296
Totaal	83.969.400	1.054

Figuur 7.6. Bestedingen Zeewolde naar categorieën, 2013 (x € 1.000.000)

